Anul XXVII
Nr. 532
12 pag. 3,50 lei

REVISTA CULTULUI MOZAIC

APARE BILUNAR

REDACȚIA : București, str. Popa Rusu nr. 24 — tel. 11.80.80. ADMINISTRAȚIA : str. Sf. Vineri nr. 9 — tel. 15.50.90

15 IUNIE 1983
4 TAMUZ 5743

Șef Rabin dr. MOSES ROSEN

MOȘE ȘI LIMITELE MODESTIEI

Fragmente dintr-o predică rostită de Eminența Sa, sîmbătă 11 iunie 1983, la Templul Coral

„Și omul Moșe a fost cel mai modest dintre oamenii de pe suprafața pămîntului" (Numeri 12,3).

Caracteristica esențială a ctitorului iudaismului este deci modestia. Legislatorul, comandantul de oști, învățătorul, judecătorul, gospodarul și cîte și mai cîte calități, toate duse la superlativ, toate se eclipsează în fața aceleia a modestiei lui Moșe.

Și totuși... Îl zărim în pericopa acestui Șabat „KORACH" într-o ipostază cu totul diferită și, la prima privire, de neînțeles. Korach și acoliții săi se revoltă împotriva lui Moșe și a lui Aron. Le reproșează că au monopolizat puterea lumească și cea spirituală. Korach vîntură lozinci demagogice și le îmbină cu o încercare de discreditare a marelui nostru învățător. Ei nu se abzic însă întru nimic, nici de Dumnezeu, nici de a sa învățătură. Dimpotrivă. În numele Său și al Torei, ei săvîrșesc, utilizînd un limbaj modern, tentativa de „lovitură de stat".

Și totuși... Moșe ia o poziție de neasemuit cu cele pe care le-a luat cînd cu păcatul vițelului de aur sau cu cel al calomniatorilor Eretz-Israelului. Fără cruțare, fără milă el cere lui Dumnezeu אל תפן אל מנחתם „să nu ia aminte la jertfele lor" și face din dispariția lor în străfundurile pămîntului care trebuie „să-și deschidă gura spre a-i înghiți" un test al adevărului învățăturii sale. „Dacă acești oameni vor muri ca toți ceilalți oameni, atunci aceasta înseamnă că nu Dumnezeu m-a trimis către voi". Numai pedeapsa cumplită, imediată, va demonstra că el, Moșe, e conducătorul și învățătorul cel adevărat (Numeri 16,29).

Atacul contra Dumnezeului Unic, acela împotriva Țării Făgăduinței se cereau iertate, iar acela împotriva lui Moșe nu merita nici o clemență ? Unde e modestia lui Moșe ?

În realitate, însă, Moșe a sesizat esența tentativei lui Korach. Aici nu era vorba numai de persoana sa, ci de însuși viitorul lui Israel, care nu va putea fi chezășuit decît de unitatea sa.

A sparge această unitate, a submina autoritatea lui Moșe, cel care o simboliza, a fărămița poporul în grupuri setoase de bogăție și putere însemna a lipsi poporul de un ideal, a-i slăbi suportul moral și astfel a-l osîndi la o dezagregare menită a-l readuce în țarcurile robiei.

De data aceasta cruțarea vinovaților era nocivă. Adevărul, bietul adevăr, amenințat de toți demagogii și vînătorii de putere, trebuie salvat printr-o demonstrație promptă și convingătoare.

Modestia lui Moșe a ajuns la un punct în care, din supremă calitate, amenința să devină defect catastrofal. Un conducător de obște trebuie — așa ne învață Moșe — să dea modestia la o parte, atunci cînd în joc sînt interesele vitale ale colectivității.

O legendă talmudică completează pasagiul biblic privitor la Korach, spunînd că :

„Din mormîntul lui Korach, veac de veac și an de an, se aude glasul fiilor săi care strigă

משה אמת ותורתו אמת ואנחנו בדאים

„Moșe e Adevărul ; Învățătura sa e Adevărul, iar noi sîntem mincinoși".

În marea bătălie în slujba adevărului, Moșe a învins de data aceasta, pentru că a avut bunul simț să știe pînă unde trebuie să meargă și unde trebuie să se oprească modestia.

PRIMIRE LA PREȘEDINTELE NICOLAE CEAUȘESCU

Dl Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, a primit, la 31 mai 1983, pe Arthur Schneier, președintele Fundației „Apelul pentru conștiință" din S.U.A., care a făcut o vizită în țara noastră.

La primire a participat Ștefan Andrei, ministrul afacerilor externe.

Oaspetele a mulțumit pentru primirea acordată și și-a exprimat satisfacția de a se reîntîlni cu șeful statului român.

În cursul convorbirii au fost abordate probleme legate de dezvoltarea relațiilor româno-americane și unele aspecte ale vieții internaționale actuale și îndeosebi ale situației din Orientul Mijlociu.

Întrevederea s-a desfășurat într-o atmosferă cordială.

VIZITA DLUI RABIN ARTHUR SCHNEIER

Dl Arthur Schneier, Rabinul Sinagogii „Park-East", președintele secției nord-americane a Congresului Mondial Evreiesc și Președintele Fundației ecumenice „Appeal for Conscience", a făcut o scurtă vizită în țara noastră în zilele de 30—31 mai 1983.

D-sa a fost primit în audiență de către domnul Președinte al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu.

Dl Rabin Arthur Schneier a participat, de asemenea, la o masă oferită în cinstea d-sale de către dl Președinte al Departamentului Cultelor, Ion Roșianu.

Dna Maria Groza, adjunct al ministrului de externe, a oferit, de asemenea, un prînz în cinstea d-sale.

În aceeași zi, dl Rabin A. Schneier a fost primit, într-o atmosferă frățească, de Prea Fericitul Justin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. La primire a participat dl. Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor.

Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen a avut o întrevedere cordială cu dl Rabin Schneier, în cabinetul d-sale. A avut loc un prietenesc schimb de vederi în legătură cu problemele la ordinea zilei din viața evreiască.

Vizita unor delegații ale iudaismului european

În prima jumătate a lunii iunie a.c., Comunitatea evreiască din România a primit trei vizite frățești. Prima, din partea Comitetului social al CONSILIULUI EUROPEAN PENTRU SERVICIILE COMUNITARE, care a trimis aici un număr important de activiști sociali, spre a studia modul de organizare a activității de asistență socială a comunității noastre. A doua vizită, organizată de dl Șef Rabin Mordehai Piron (Zürich) a reprezentat iudaismul elvețian, 36 de membri ai Comunității evreiești din Zürich, venind aici, la îndemnul conducătorului lor spiritual, spre a vedea aspecte ale vieții evreiești din România care l-au impresionat pe d-sa la vizita pe care a făcut-o aici în urmă cu aproape doi ani.

A participat și o delegație a Consistoriului Religios al Evreilor din Bulgaria.

Vineri 3 iunie, după amiază, a sosit delegația Consiliului European. Seara oaspeții au fost salutați de Eminența Sa în cadrul predicii rostite la serviciul divin de Kabalat Șabat (publicăm, în p. 11, fragmente din această predică). A răspuns dl Weil, vorbind în numele delegației Consiliului de conducere pentru asistența socială din Londra. În continuare oaspeții au participat la o masă festivă de Șabat, împreună cu conducătorii Federației Comunităților Evreiești și ai Comunității evreilor din București și cu un mare număr de devotați slujitori ai instituțiilor noastre de cult, cultură iudaică și asistență socială și numeroși distinși intelectuali. Au participat membri ai Ambasadei Israelului în frunte cu dl și dna ambasador Zvi Brosch. Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen a rostit o impresionantă alocuțiune. Au luat cuvîntul Excelența Sa dl Zvi Brosch, ambasadorul statului Israel și dna Nicole Goldmann, director în Consiliul European al Serviciilor Comunitare Evreiești. Corul Talmud Tora, sub conducerea dlui M. Damian, a susținut un bogat program de cîntece tradiționale, mult apreciat de cei prezenți.

Sîmbătă 4 iunie, oaspeții au participat la serviciul divin de la Templul Coral și la un Kiduș oferit în cinstea lor. În continuare Eminența Sa a făcut o expunere cu privire la Comunitatea evreiască

(Continuare în p. 6)

Oaspeții vizitează sinagoga din Căminul „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen"

În timpul unei ședințe de lucru cu reprezentanți ai Consiliului European pentru Serviciile Comunitare

„OPERAȚIUNEA LINZ"

Ați auzit de „Operațiunea Linz" ? Desigur, mulți dintre noi — nu, pînă la apariția cărții cu același titlu, datorată strădaniei a doi istorici de artă, soții Ruth și Max Seydewitz, din R. D. Germană *. După îndelungate și perseverente cercetări ale unor arhive din mai multe țări europene, autorii au scos la lumină adevărul despre cea mai vastă acțiune de jefuire de bunuri culturale și opere de artă din istoria civilizației. Cei care am trăit vremurile tragice ale marelui război ne amintim cu oroare, iar generației de azi nu-i va fi niciodată de-ajuns să-i pomenim despre faimoasa armată în uniforme verzi ce călca Europa în „pas de gîscă", în iureșul „Blitzkrieg"-ului. Iată însă că, aflăm acum, mîndra oaste ariană, spilcuită și bine hrănită cu piinea furată de la gura copiilor de „rasă inferioară", pornită să instaureze fericirea (pentru ea) a „Reich-ului de o mie de ani", era pusă pe furtișaguri plănuite cu mult înainte de dezlănțuirea marelui măcel. Furtul e furt, fie că-l numim găinărie sau rapt literar, iar armate pornite să cucerească, să taie și să spînzure în numele unui război — fie el sfînt sau nu — și care să nu jefuiască nu s-au prea văzut. De data aceasta treaba-i „nazistă", bine întocmită. A căpătat și un nume, codificat, ce-i drept : *„Operațiunea Linz"* ! De ce Linz ? Acesta era locul de baștină al lui Hitler, în Austria, și poate lui, poate slugoilor lui le-a trecut prin cap ideea să facă din acel tîrg, aproape anonim, centrul lumii artistice, prin încropirea celui mai mare muzeu de pe Planetă. Un supermuzeu cu opere furate ! Organizată în cel mai autentic spirit nazist, tîlhăria s-a comis cu tabele riguros întocmite, cu inventare minuțioase și uneori chiar cu chitanțe în regulă (dar nu și cînd jefuiau de la evrei), pe care autorii cărții amintite le-au dat la iveală.

Și, iată, aflăm că biblioteca evreiască de la Frankfurt, cea mai mare din acea vreme (peste 350 000 de volume), împreună cu cărțile adunate de la comunitățile din Olanda, Belgia, Franța, Polonia, Ucraina, Grecia, de peste tot pe unde au călcat hoardele hitleriste, urma să constituie, la Praga, împreună cu alte bunuri culturale și artistice ale religiei mozaice, un muzeu cu caracter antisemit. Un „document al rușinii", cum îl denumesc autorii cărții, necunoscut opiniei publice, plănuit și gata botezat de căpeteniile naziste : „Muzeul unei rase distruse".

În Franța s-a emis un ordin de sechestrare a tuturor valorilor artistice aflate în proprietate evreiască. Împreună cu acestea au căzut victime Luvrul și numeroase alte muzee și castele din zona ocupată. Astăzi, se cunoaște și cifra transporturilor. Zilnic se îndreptau spre ascunzătorile din Germania 10 convoaie de trenuri cu cîte 3 000 de lăzi fiecare, cu picturi, sculpturi, tapiserii, mobilier, piese cu valoare istorică. În total : 27 000 de vagoane. Din Grecia au fost furate, în special, antichități, iar dacă adăugăm ceea ce s-a mai prădat din Polonia și U.R.S.S., socoteala depășește — așa cum s-a arătat la Procesul de la Nürnberg din 1945 — tezaurele păstrate la British Museum, la Luvru, Metropolitan din New York, la muzeele din Leningrad, Moscova și multe altele, luate laolaltă.

Nici morții nu au fost lăsați la locul lor. Necroforii fasciști rămîn în istoria civilizației și cu teribila pată degradantă de profanatori de morminte și de lăcașuri de cult, unele valoroase opere de arhitectură. În Ardealul de nord, aflat sub ocupație horthystă, și în alte locuri au jefuit pînă și pietrele de mormînt, sculpturi cu caracter de unicat, irepetabile, pentru a le fărîma și a le transforma în caldarîm.

Spre a întregi imaginea despre valorosul document „Operațiunea Linz", ne permitem reproducerea unui text extras din volum, datorat scriitorului ceh Jiri Weil, episod intitulat „Mendelssohn e pe acoperiș", remarcabil prin umorul amar, atît de specific spiritualității evreiești :

„Nu departe de Vltava, care formează la Praga un arc imens, într-o piață mare și spațioasă, se înalță Rudolfinum, o construcție monumentală, ale cărei încăperi au fost folosite de Conservator și în a cărei sală de festivități se dădeau concerte publice. Potrivit scopurilor ei artistice, construcția era ornată cu un număr de statui de muzicieni. Mari personalități ale vieții muzicale — Beethoven, Bach, Mozart, Mendelssohn, Wagner și alții — dialogau în tăcere pe acoperișul Rudolfinum-ului.

Reinhard Heydrich, care avea în subordine toate serviciile ce se ocupau de problemele evreiești, era obsedat de ideea distrugerii a milioane de evrei în camerele de gazare și în crematorii. Îi plăcea să asiste însă uneori la cîte un concert de la Rudolfinum, pentru a se mai «deconecta». După audierea unui concert, Heydrich se opri cîteva minute, înainte de a urca în mașină, în fața grandioasei clădiri și privi spre acoperiș, acolo unde, la lumina reflectoarelor, se profilau, clar conturate pe cerul întunecat, capetele compozitorilor. «Cel subțire de acolo e Mozart», constată Heydrich, dincolo era profilul sever al lui Richard Wagner și, foarte aproape de el, figura marcantă a lui Beethoven. Iar acolo — nu, stăpînitorului Boemiei și Moraviei aproape că nu-i venea să-și creadă ochilor și totul se revolta în el : «Acolo sus, pe acoperiș, e Mendelssohn !»

Într-adevăr, pe acoperișul Rudolfinumului se aflau mari muzicieni în compania îndrăgitului lor coleg, recunoscut în toată lumea, Felix Mendelssohn-Bartholdy. Cîtor oameni, tineri și vîrstnici, nu le-au adus fericire în suflete melodiile sale pe versurile lui Eichendorff : «A cui ești tu, frumoasă pădure» și «O, văi îndepărtate, o, înălțimi», sau, pe versurile lui Goethe, «Peste crestele toate e tăcere» și multe alte compoziții, ca *Simfonia italiană*, *Hebridele* sau *Visul unei nopți de vară* ! Dar Mendelssohn-Bartholdy avea o vină — era evreu ! De aceea Heydrich s-a revoltat atît de tare la vederea statuii lui de piatră și i-a ordonat adjunctului său : «Să fie imediat coborît Mendelssohn !».

Era însă cît pe ce să li se întîmple o nenorocire celor doi care primiseră această misiune. Unul dintre ei fusese deosebit de silitor la cursurile de educație rasială. E drept, acolo nu i se vorbise despre marii compozitori, iar sus, pe acoperiș, nu a găsit scris și numele lui pe statui. Dar educația nazistă tot i-a folosit la ceva. Nu încăpea nici o îndoială — cel cu nasul mare trebuie să fie omul căutat. Instructorul doar le ex[illegible] case de atitea ori că nasul lung și [illegible] rotat este caracteristica oamenilor inferiori, evrei.

Dar ce cumplită eroare ! De unde [illegible] știe bietul de el că era cît pe ce să-l [illegible] jos de pe acoperiș tocmai pe Richard Wagner, compozitorul preferat al Führ[illegible]rului, pe care îl luase drept „rasă inferioară", din cauza nasului său. Spre norocul lui, colegul, care nu era destul de sigur pe situație, deoarece nu participa la cursurile naziștilor, l-a împiedicat [illegible] acționeze pripit. După discuții îndelungate și ordine repetate ale slugilor lui Heydrich, a fost adus la Rudolfinum, bătut și îmbrîncit de SS-iști, un [illegible] evreu. El a trebuit să le arate care era statuia lui Mendelssohn, pentru a fi dat jos. Figura lui Mendelssohn a dispărut temporar de pe Rudolfinum, dar muzica lui a străbătut mai departe lumea, pătrunzînd în inimile oamenilor.

Aceasta e povestea tragicomică a statuii compozitorului Mendelssohn de pe acoperișul Rudolfinum-ului din Praga.

Cine merge astăzi pe malul Vltavei spre Rudolfinum poate privi din nou statuile geniilor muzicii și poate constata că acum Mendelssohn se află iarăși... la înălțime".

EUGEN IACOB

* Ruth și Max Seydewitz, *Operațiunea Linz*, traducere de Ileana Raus, București, Editura Meridiane, 1979.

Să nu crezi...

I. L. PERETZ

Să nu crezi că lumea-i o cîrciumă-n care
Îți poți face drum cu pumni și cu gheare
Spre beci, iar acolo să bei și să-mbuci,
În vreme ce alții privesc la uluci
Cu ochii sticloși și înghit la scuipat,
Strîngîndu-și stomacul de crampe-ncleștat.
Să nu crezi că lumea-i o crîșmă !

Să nu crezi că lumea-i o bursă, la care
Să jefuie poate pe cel slab cel tare,
Să cumpere cinstea umilelor fete
Și laptele mamei, să smulgă cu sete
Bărbatului măduva oaselor, iar
Copiilor zîmbetul, oaspete rar.
Să nu crezi că lumea-i o bursă !

Să nu crezi că lumea-i a nimănui, poate,
O pradă, s-o sfîșie fiarele toate,
Iar cerul — spre ochii divini o perdea,
Și ceața — un scut peste mîna ta grea.
Sălbaticul țipăt nu-l năbușă vîntul
Și sîngele jertfei nu-l suge pămîntul.
Să nu crezi că lumea e a nimănui !

Orice se măsoară și lacrimă nu-i
Să piară degeaba, nici stropul de sînge.
Zadarnic scînteia din ochi nu se stinge.
Din lacrimi nasc fluvii, din fluvii nasc mări,
Din mări un potop, din scîntei fulgerări.
Să nu crezi că nu-s legi și judecători !

Traducere de **EMIL DORIAN**

„TOTUL DESPRE SAMUEL"

Într-o posibilă biografie cinematografică a vieții sale, „Totul despre Samuel", spectaculoasa ascensiune a micului mănușar ajuns într-un timp record proprietarul unei prospere companii în aceeași branșă, ar trebui să pornească de la momentul cînd Samuel Goldfish — primul din familia lui, o familie de evrei din binecunoscuta spiță de „Luft-Menschen" — încearcă să prindă „în bătaia puștii" nu himerele, ci pe înșiși vînătorii lor. El învață să ochească fapte și conjuncturi. Are tot ce-i trebuie pentru asta : ambiție, tenacitate, putere de muncă, dar mai ales fler și simț al realității. Și poate că, înzestrat cu mai puțin gust al aventurii și cu ceva mai mult conformism, ar fi rămas toată viața un respectabil „pater familias" și un cuminte om de afaceri. Dar mai e ceva în el, ceva care-l mîna să dea existenței nerv, fantezie, emoție. Are nevoie să rîște ca să trăiască. De aceea în 1913, împreună cu Jesse L. Lasky, cumnatul său și cu Cecile B. De Mille, înființează o industrie care, la vremea aceea, a părut multora cel puțin ciudată, dacă nu chiar puerilă sau absurdă, o industrie de fabricat iluzii. Nu întîmplător, descendentul atitor generații de visători a întrevăzut în invenția tablourilor însuflețite marea șansă de a da lovitura vieții. Știa din mile de experiențe ale strămoșilor săi, înmagazinate în memorie, din a sa „Goldfish Saga" cum s-ar spune, că cel mai bun medicament contra realului, cu tot urîtul, cenușiul, cu toate înfringerile și neputințele sale, e unul singur : visul. De aceea nu ezită să-l organizeze, să-i dea un statut și o legitimație de serviciu.

Goldfish, Lasky și De Mille, cei trei mușchetari ai unuia din cele mai definitorii „modus vivendi" ale epocii actuale au drept pistă de decolare o singură școală : a vieții.

Goldfish se născuse în ghetoul varșovian. La 13 ani se îmbarcase, el și ai lui, pe un vapor care avea să-i ducă spre ceea ce le părea lor noua „țară a făgăduinței" : America, America ! Și dacă ea nu se grăbise deloc să-și reverse multașteptatul corn al abundenței peste dinșii, faptul n-a împiedicat pe nimeni să-i zărească permanent perspectiva.

Primul lor film, „The Squaw Man", se bucură de un imediat și enorm succes. Acum, fiindcă pășiseră cu dreptul, se gîndesc să-și extindă raza de acțiune. Vor produce (acum se naște și noțiunea de „producător de film") mai multe filme simultan. Pentru asta, însă, au nevoie de un sediu. Noua companie cumpără un teren tot în California (teatrul preferat de acțiune al lui Lasky și De Mille), lîngă Los Angeles: Hollywood.

Peste doi ani, însă, Samuel iese din vechea formație și devine asociatul fraților Edgar și Archibald Selwyn, fapt care-i provoacă și o modificare de nume. „Goldfish — Selwyn" ar fi prea lung și prea scrîșnit. Au nevoie de ceva prescurtat și sonor, ceva care să fie ușor de învățat și reținut. Dar cum nici unul din ei nu voia să renunțe la numele său, se procedează prin sudură — și nouă formulă magică a crainicului de circ modern va fi „Goldwyn".

Oricît de mult și-ar fi dorit independență de acțiune, pe care o și realizează în 1923 (motivele nu erau atît de ordin financiar, cît de concepție), Samuel își dă seama, în intervalul unui singur an, că zicătoarea „peștele cel mare înghite pe cel mic" nu e deloc o vorbă goală. Înțelege, așadar, că „unde-s doi puterea crește", mai ales că cel de-al doilea era un rechin prea puternic căruia să-i stea împotrivă, așa că mai bine un asociat în plus și un rival în minus, decît viceversa. El se numea Louis Burt Mayer și, în momentul cînd se hotărăște să-l ia partener, numindu-l vicepreședinte al noii companii de film „Metro — Goldwyn — Mayer" (1924) Mayer era de pe atunci supranumit „marele L. B." și avea în spate o deloc neglijabilă carieră și experiență cinematografică.

Biografia lui „L. B." e rudă cu a lui Samuel ; o altă familie de evrei, din Rusia de astă dată, încărcați pe un vapor cam cu 10 ani mai devreme decît părinții lui Samuel (1887), cu asemănătoare boccele cu necazuri și mirifice speranțe, cu aceeași destinație. Cert este că, deși cu peregrinări și dură ciocnire cu viața, care se pot închipui chiar dacă nu stau scrise nicăieri, fiindcă istoria nu consemnează decît succesele, Mayer nu-și greșise pista de lansare, intrînd de la bun început în lumea rampei și — mai tîrziu — a ecranului. Fiindcă în 1907 își investește toate economiile cumpărînd un teatru.

Cînd două forțe de talia unor Goldwyn și Mayer se înhamă la aceeași căruță succesul este tot atît de garantat pe cît e de sigur că doi și cu doi fac patru.

Aceasta e legenda simpaticului M.G.M., leul de cinema, subtilă combinație de forță și candoare, răsucindu-și energic-alintat capul într-un răget de pîslă și aprinzînd — ca o promisiune a bucuriei evadării în poveste — toți licuricii ochilor tineri și bătrîni, de mai bine de șase decenii, de pe întreg pămîntul.

E. SUHOR

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

O ISTORIE APROAPE UITATĂ: EVREII DIN ETIOPIA

Asemenea unui organism viu, istoria își reînnoiește periodic structurile, reîmprospătîndu-și memoria și, odată cu ea, interpretările. Cel mai adesea, înnoirile se datoresc legilor implacabile ale evoluției societății, nevoii omului de cunoaștere și autodepășire. Alteori, noutatea apare din hazardul timpului sau datorită harului unor entuziaști.

„Aproape uitat" *(almost forgotten)* este o formulă... aproape încetățenită, cititorul lucid înțelegînd în spatele ei o istorie care fie că a zăcut vreme îndelungată în subconștientul preocupărilor, fie că a fost și continuă să fie prohibită. O comunitate aproape **uitată, un „cimitir"** al nopții și al ceții uitat cu bună știință — din Africa pînă în Europa și mai pretutindeni în jurul nostru, lucrurile se repetă cu o periodicitate aproape imanentă.

Au trebuit cîteva sute de ani de istorie vie pînă cînd un explorator scoțian din veacul al XVIII-lea, James Bruce, avea să descopere, undeva spre izvoarele Nilului, supraviețuitorii ultimului regat iudaic al evului mediu. Călătoria sa în Etiopia a avut loc între anii 1769—1771: la acea dată, regatul întemeiat de comunitatea iudaizantă a *falașilor* (a „celor pribegi") își încetase existența de aproape 150 de ani. Urmașii acestora aveau să fie, ulterior, mereu redescoperiți, uneori susținuți material și moral, pentru a se pierde apoi în negura uitării. Memoria timpurilor revolute a atribuit multă vreme imperiului etiopian modern o ascendență ilustră străveche, în relație cu regele Solomon și regina Saabei. Pe urma acesteia, un entuziast genial, André Malraux, avea să întreprindă un zbor de pionierat în anii interbelici, convins o clipă a-i fi descoperit amprentele în deșert.

Sinagoga din localitatea Ambober

Au mai trebuit cîteva zeci de ani ca istoria evreilor etiopieni să fie readusă în actualitatea imediată, după ce, în numeroase rînduri, ei fuseseră catalogați doar între diferitele comunități de mică anvergură ale Diasporei (vezi între altele o asemenea înregistrare la Norman Bentwich, *The Jews in our time*, Penguin Books, 1960, p. 71).

Recent, *Research Report*, publicația Institutului londonez pentru problemele evreiești, a dedicat un număr integral comunității etiopiene amintite, în urma vizitei efectuate la fața locului de către o delegație israeliană a Congresului Mondial Evreiesc *. Comentariul este semnat de publicistul David Kessler de la *Jewish Chronicle*, autor de altfel al celei mai recente monografii asupra comunității evreiești din Etiopia *(The Falashas. The Forgotten Jews of Ethiopia*, George Allen & Unwin, Londra, 1982). Interesul istoric al problemei, posibilele conexiuni și comparații pentru studiul științific al comunităților iudaizante medievale fac utilă prezentarea sumară, pe baza informațiilor din publicația amintită, a evoluției *falașilor*, evreii negri din Etiopia.

Potrivit cercetărilor întreprinse în ultimii ani, falașii constituie urmașii unui vechi trib indigen, cunoscut sub numele Agau. Data la care au adoptat iudaismul ca religie este estimată aproximativ pentru primul sau cel de-al doilea secol al erei actuale și convertirea pare a fi urmarea directă a contactului apropiat cu urmașii comunității evreiești antice (sec. al VI-lea—al IV-lea î.e.a.) de la Elephantina, pe malul Nubiei, din Egiptul superior. Nu este exclus nici un posibil contact cu vechile comunități evreiești yemenite, considerat însă ca mai puțin plauzibil de către istoricii problemei.

Autorul studiului citat consemnează în mod special atașamentul falașilor față de Biblie, cunoscută în traducerea Septuagintei și utilizată în vechiul dialect etiopian, Ge'ez. Fără a fi cunoscători ai ebraicei, falașii au păstrat cu strictețe, de-a lungul secolelor, prescripțiile religioase mozaice, învățăturile Torei, reușind să-și conserve entitatea spirituală, în ciuda numeroaselor încercări de convertire. Mai mult decît atît, înglobați în imperiul etiopian, creștinat din veacul al IV-lea al erei actuale, falașii și-au constituit propriul regat autonom, rezistînd presiunilor religioase creștine sau musulmane. Acesta din urmă a fost distrus ca entitate politică abia în veacul al XVII-lea, ca urmare a unor persecuții de mare anvergură desfășurate în perioada 1616—1624.

Potrivit estimărilor moderne, numărul falașilor depășea un sfert de milion, din care comunitatea actuală mai păstrează ceva mai mult de o zecime (circa 28 000). În marea lor majoritate agricultori, falașii continuă să viețuiască într-o regiune muntoasă, răspîndiți în circa 500 de așezări situate în nord-vestul Etiopiei. În același timp buni meșteșugari (olari, țesători, artizani etc.), ei găsesc debușee pentru produsele lor în regiunile învecinate.

După relatarea călătorului din veacul al XVIII-lea, lumea modernă a început să se intereseze de această comunitate minoritară, cu un standard de trai scăzut, aflată sub continua presiune confesională a diferiților misionari europeni. Admirabila lor capacitate de rezistență, alături de conservarea strictă a credinței tradiționale, a atras atenția lumii evreiești moderne, care, începînd de la mijlocul veacului al XIX-lea, le-a consacrat pagini demne de interes în publicațiile vremii. Apărute în *Jewish Chronicle* sau în *Archives Israélites*, ele s-au remarcat îndeosebi grație umanistului evreu italian Filosseno Luzzatto.

Evreică din Etiopia

Asemuiți nu o dată cu vechii kazari — populație convertită însă mult mai tîrziu și copleșită relativ repede de vicisitudinile istoriei medievale —, falașii își continuă evoluția străveche, sprijiniți de numeroasele organizații internaționale evreiești, efortul principal fiind făcut în sensul integrării lor în Eretz Israel.

Preocuparea meritorie a publicistului englez, sub auspiciile Institutului pentru problemele evreiești, readuce în lumină o pagină uitată de istorie, una dintre multele care își așteaptă încă valorificarea atît pe plan științific, cît și pe acela al realității umane.

VICTOR ESKENASY

* David Kessler, *The Falashas — the Jews of Ethiopia. An Almost Forgotten Community*, „Research Report, IJA", February 1983.

ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI • ȘTIRI

UNIVERSITARĂ

La „Ecole Pratique des Hautes Etudes", care face parte din Collège de France" — una dintre principalele instituții de învățămînt superior din Franța —, a fost înființată o catedră de istorie a evreilor din această țară.

DISTINCȚIE

Charles Freedman, înalt demnitar în Ministerul britanic de Finanțe, a primit una dintre cele mai înalte distincții ale țării. Atît el, cît și soția sa sînt membri activi ai comunității evreiești din care fac parte, deținînd posturi de răspundere în organele de conducere ale congregației.

VIZITĂ

Dr. Lea Scazzocchio, profesoară de cultură iudaică la Universitatea Lateranese din Vatican, a vizitat Uruguayul la invitația Comunității evreilor sefarzi din această țară. Cu acest prilej, ea a ținut o serie de conferințe, care au avut loc în instituții religioase și laice.

CATEDRĂ

Pe lîngă Facultatea de filozofie a Universității din Sarajevo (Iugoslavia), a fost creată o catedră de limbă și literatură ebraică condusă de prof. Moses Verbach, care este cunoscut prin traducerile sale din limba ebraică în limba croată. Reamintim că și la Universitatea din București există o asemenea catedră.

CRIMINALI DE RAZBOI

Săptămînalul canadian „Today" scrie că în prezent trăiesc în Canada aproximativ 1 000 de criminali de război naziști.

Săptămînalul menționează faptul că guvernul canadian nu a luat măsurile corespunzătoare împotriva lor, citîndu-l pe procurorul general Robert Kaplan.

DESCOPERIRE

Cercetătorul de literatură idiș și ebraică Leib Vilsker, din Leningrad, a publicat o lucrare cuprinzînd 22 de noi poeme ale lui Iehuda Halevi, pe care le-a descoperit în colecția aflată la Biblioteca Universitară din Leningrad, în care se găsesc și numeroase manuscrise provenind de la Geniza din Cairo.

Dr. Dov Iarden, un cunoscut cercetător al vechii literaturi ebraice, a introdus în ediția sa cu poemele lui Iehuda Halevi (vol. 3) și o elegie inedită a acestuia, descoperită de L. Vilsker.

MUZICALĂ

În cadrul unui concert de muzică simfonică scrisă de compozitori români, Orchestra simfonică din Petah Tikva (Israel) a interpretat o lucrare a compozitorului Anatol Vieru, despre a cărui operă a vorbit — în deschiderea concertului — prof. L. Furedi, de la Conservatorul de muzică din Tel Aviv. De asemenea, el a făcut o trecere în revistă a creației muzicale românești de factură simfonică.

ANIVERSARE

La Paris a avut loc festivitatea aniversării a 120 de ani de existență a lui „Alliance Israélite Universelle".

La festivitate s-a hotărît și construirea încă unei școli în Africa de Nord.

„JURIȘTI"?

Centrul de cercetare a antisemitismului a prezentat un film despre cel de-al doilea război mondial. În el se arată că juriști germani au contribuit la justificarea pedepselor capitale aplicate evreilor și neevreilor de către naziști. În felul acesta juriștii respectivi au sprijinit fascismul.

GRĂDINĂ

Neil McFarlane, subsecretar de stat parlamentar la Ministerul lucrărilor publice din Marea Britanie, a anunțat în Camera Comunelor că în Hyde Park din Londra va fi în curînd inaugurată o grădină în memoria victimelor Holocaustului. Graville Janner, președintele lui Board of Deputies, sub auspiciile căruia s-au desfășurat lucrările acestei grădini, a declarat: „Grădina va avea o modestă plantație de copaci, flori, arbuști, în mijlocul cărora se va înălța un monument pe care va fi încrustat un citat biblic în limbile ebraică și engleză, ales de Șef Rabinul Angliei Sir Immanuel Jacobovits". Janner a mai adăugat: „Sînt convins că această grădină va servi drept un memento că atunci cînd flăcările urii împotriva evreilor se aprind, ele se răspîndesc, cuprind și se răsfrîng asupra întregii omeniri".

O STRĂLUCITĂ PERFORMANȚĂ A SPORTULUI ROMÂNESC

La București, cu ocazia Campionatelor internaționale ale României, proaspăta deținătoare a recordului mondial la săritura în lungime (7,21 m la 15 mai a.c.), Anișoara Cușmir, a reușit un nou rezultat fantastic, 7,43 metri! Și aceasta după ce, la 4 iunie a.c., încă din prima încercare, lăsase în urmă vechiul record, printr-un salt de 7,27 m!

Depășirea unor limite considerate de netrecut de specialiști, înaltele performanțe ale Anișoarei Cușmir sînt rodul voinței extraordinare de a spori prestigiul culorilor sportive românești în lume, sînt expresia unei munci pline de abnegație, pe care tînăra atletă și antrenorul ei, Ion Moroiu, au desfășurat-o vreme îndelungată, cu seriozitate, în spiritul unei înalte răspunderi patriotice.

O NOUĂ INSTALAȚIE DE POLIPROPILENĂ

La Combinatul petrochimic Teleajen din Ploiești, a fost pusă în funcțiune, la 8 iunie a.c., instalația de polipropilenă, care produce materie primă pentru industria de prelucrare a maselor plastice.

Noua capacitate de producție, împreună cu instalația de alchilare, de curînd intrată în circuitul productiv, sporește capacitatea combinatului de valorificare superioară și cu eficiență a materiilor prime, de realizare a unor produse de înaltă calitate.

SESIUNE ȘTIINȚIFICĂ

În organizarea Academiei Republicii Socialiste România, s-a desfășurat, între 3—5 iunie a.c., în municipiul Cluj-Napoca, o manifestare prestigioasă: Sesiunea științifică pe tema „Istoria științei ca știință".

În ansamblu participanții — academicieni, cadre didactice universitare și cercetători din localitate, din București, Iași, Timișoara etc. — au prezentat peste 35 de comunicări, manifestarea constituindu-se într-o înaltă tribună a științei.

MEDICAMENTE DIN FLORA SPONTANĂ

În localul ocupat cîndva de cunoscuta farmacie „Vorel" din Piatra-Neamț, a luat ființă un laborator denumit „Planta Vorel", care-și propune să revitalizeze o vestită tradiție a acestor locuri: prepararea medicamentelor din flora spontană. Primele șase medicamente realizate aici, între care Plavolax, Plavosedin, Plavotens, au și fost trimise spre avizare organelor de resort.

MICROHIDROCENTRALELE MARAMUREȘULUI

Zilele acestea au demarat lucrările la trei microhidrocentrale pe riurile Firiza și Săpînța, cu o putere instalată de 3,4 MW. Se mai adaugă o a patra, pe rîul Vișeuț, în orașul Borșa, conturînd astfel un episod din prima etapă a planului de perspectivă privind folosirea potențialului hidroenergetic al județului Maramureș. Este vorba, deci, de primele patru din cele peste 100 de microcentrale pe care le are în vedere acest îndrăzneț program și care vor avea în final o putere instalată de 150 MW.

Rabinul dr. Wolf Gottlieb זצ"ל

30 de zile de la trecerea sa în lumea celor drepți

La împlinirea a 30 de zile (șloșim) de la trecerea în lumea celor drepți a rabinului dr. Wolf Gottlieb ז"צ, ziarul „Hatzofe" din Tel-Aviv publică, în numărul său din 16.V.1983, următorul necrolog.

În ziua independenței (5 Iiar 5743) a decedat, la Ierusalim, unul dintre puținii care au reprezentat Tora și Măreția, un mare cărturar, versat în Talmud și în științele juridice iudaice, în Tora și în fapte bune, înzestrat cu caracter bun, cu dorința de a ajuta oricînd pe cei în nevoie. Trăsăturile sale sufletești au exprimat interiorul sufletului său, vorba blîndă, un înțelept care știa să se ocupe cu problemele teoretice.

Rabinul dr. Zeev Gottlieb s-a născut în luna Nisan 5610, ca fiu al rabinului Moșe Leib și al rabinesei Fruma, în orașul Palcea Mala, din Galiția răsăriteană. În tinerețea sa i-a fost acordat titlul de rabin de către mari savanți rabini din Viena. A studiat și la universitatea din Viena, unde a primit titlul de doctor, cu dizertația despre „Targum Ionatan" (traducerea lui Ionatan), în anul 1937. În același timp s-a căsătorit cu Braha Rosen, fiica rabinului Abraham Arie Rosen ז"צ din orașul Fălticeni, sora rabinului dr. Moses Rosen, Șef-Rabinul Cultului mozaic din România.

În anii 1936—38, rabinul Gottlieb a slujit în comunitatea *„Anșei Emet"* și *„Neve Șalom"* din Viena. A fost unul din organizatorii alialei tineretului din Austria și activ în mișcarea *Mizrahi*, după Anschluss-ul Austriei către Germania. Autorizația sa de plecare în Israel a cedat-o unui evreu care avea o familie numeroasă și nu avea mijloacele necesare părăsirii Vienei. Rabinul Gottlieb a rămas pînă-n ultima clipă, și abia a reușit să plece în Anglia, spre finele anului 1938. La Londra a continuat munca educativă. La izbucnirea celui de-al doilea război mondial a transferat copii evrei în Țara Galilor, a înființat și a condus o casă de educație pentru copiii emigranților.

În cursul războiului, rabinul Gottlieb s-a ocupat cu munca educativă la Londra, la „Board of Education" și la Comitetul central al educației evreiești.

În anul 1950, rabinul Gottlieb a fost numit în postul de șef-rabin la Glasgow, Scoția, unul din centrele importante ale evreimii britanice. El a condus comunitatea cu mult talent și a fost cunoscut ca predicator minunat. A stat în fruntea tribunalului rabinic și a devenit vestit ca autoritate juridică iudaică și conducător mizrahist.

A stat în legătură strînsă cu rabinul Hertzog ז"צ, care l-a apreciat mult.

Rabinul Gottlieb a scris diverse cărți în problemele evreimii din Anglia.

A venit în Israel în anul 1977 și s-a stabilit la Ierusalim, unde a lucrat, tot restul vieții, la Institutul „Rav Kook". A scos acolo o ediție „Sporno" și opera capitală a socrului său, „Eitan Arie".

A lăsat un manuscris despre „Pirkei derabi Eliezer" și această carte va apărea curînd.

Ca prieten apropiat, care m-am întîlnit cu el zilnic și am avut plăcerea să-i ascult cuvintele înțelepte, îmi este greu să fac o apreciere completă despre el. Pînă în ultimul timp a ținut prelegeri de *Talmud, Kuzri* și *More Nevuchim*. El a fost versat și în literatura hasidică.

A mers în drumul său pe drumul drept și faptele sale au fost încă și mai multe decît bogata-i înțelepciune. În mod discret a ajutat pe cei în nevoie. Grija pentru corectitudinea în viață a prevalat în toate.

Am iubit omul pentru nobletea sufletului său și pentru comportarea sa etică, Aș îndrăzni să spun că a fost unul dintre cei 36 de *ţadikim* (oameni drepți) ai epocii. A fost smuls dintre noi, brusc, tocmai cînd se pregătea să contribuie, tot mai mult, în domeniul literaturii biblice și astfel cîntecul creației s-a întrerupt la mijloc.

Vom regreta veșnic pe cei ce se pierd și nu pot fi uitați!

MOȘE KALECHHEIM

Din istoria Șabatului în antichitatea greco-romană

Săptămîna are șapte zile, iar a șaptea e înscrisă în calendar cu litere roșii. Șase zile se lucrează, în a șaptea — nu. De la un capăt al pămîntului pînă la celălalt așa se întîmplă și ni se pare că așa e de cînd lumea.

Și totuși...

Oricît de ciudat ne-ar părea, „săptămîna" ca unitate de timp apare în istorie odată cu Șabatul, marea realizare etică a poporului evreu. Calendarele civilizațiilor antice nu cunoșteau subîmpărțirea în pătrimi a lunii. Nici ziua de odihnă obligatorie și generală nu o cunoșteau. Zile de sărbătoare de tot felul existau multe, ele însă erau neregulat fixate în an și nu aveau caracter obligatoriu.

Greu am putea, astăzi, cînd odihna săptămînală este consfințită de toate religiile și de toate legislațiile civilizate, să ne dăm seama ce înseamnă în istorie apariția Șabatului. Să încercăm să evocăm lumea antică și să urmărim impresia pe care a făcut-o sărbătorirea Șabatului asupra popoarelor nemonoteiste.

Primul contact direct între Israel și un popor cu o civilizație superioară are loc odată cu invazia lui Alexandru Macedon în Orient. Din însemnările cronicarilor și autorilor greci vom culege, deci, primele note despre Șabat. Ele sînt deosebit de interesante.

Grecii considerau că tocmai Șabatul este acea instituție prin care, în principal, se deosebesc evreii de greci. Este de înțeles ca, dintre toate obiceiurile evreiești care își aveau echivalentul, cel puțin aparent, în cutuma altor popoare orientale, cercetătorul să fie frapat de ceea ce este nou și neîntîlnit. Mai ciudat este însă faptul că grecii, deși priveau cu dispreț popoarele levantine, se îndrăgostesc de Șabat îndată ce îl întîlnesc.

Documente relativ tîrzii ne vorbesc despre răspîndirea extraordinară a repaosului șabatic printre greci. Aflăm, de pildă, că în sinagogile din Alexandria și din Siria elenizată rabinii își deschideau predicile de Șabat cu formula stereotipă: „Dragi evrei și greci tematori de D-zeu" (Philon Alexandrinul 13, 16), dată fiind afluența extraordinară a grecilor nemozaici la aceste predici.

Cam în jurul anului 100 î.e.a., săptămîna evreiască a fost cunoscută și adoptată în multe provincii orientale, preluîndu-se de către acestea — odată cu unitatea fracțională a lunii — și respectarea zilei de odihnă. Philon Alexandrinul (sec. I î.e.a.) consideră Șabatul nu ca o sărbătoare a unui oraș sau a unei regiuni, ci ca sărbătoarea întregii lumi. Iosephus Flavius (Contra Apionem II, 39) ne informează că: „La o mulțime de oameni și de popoare există de multă vreme o venerație deosebită pentru religia noastră și nu există vreun oraș, nici elin, nici barbar, în care să nu fi pătruns încă obiceiul sărbătoririi zilei a șaptea pe care o cinstim noi".

Vedem deci că masele mari au acceptat instituția odihnei săptămînale îndată ce au dat de ea.

Să vedem cum reacționează autorii neevrei în fața acestui fenomen.

Poetul Horatius (65—8 î.e.a.) ne povestește, într-o satiră plină de umor, despre vestea prietenului său Fuscus Aristius care se hotărăște să respecte Șabatul, fiind în această „manie" a lui „de multorum", unul dintre cei mulți. Cunoscutul filozof și bărbat de stat Seneca (dec. 65 e.a.) înfierează, printre alte obiceiuri evreiești, odihna șabatică, care constringe pe oameni să-și petrecă a șaptea parte din viață lenevind. Filozoful regretă că „obiceiurile acestui popor vinovat s-au răspîndit deja în toate țările, ca s-ar putea zice că învinșii au statul de a învingătorilor" (citat de Augustinus, *De civitate Dei* VI, II). În „Epistolele" lui autorul combate cu violență obiceiul de a mievrelor de a aprinde lumini de Șabat.

Persius (34—62 e.a.) satirizează, în versuri, oameni deosebit de incisivi, obiceiurile șabatice ca: aprinderea luminilor, consumul peștelui și al vinului etc. (Satire V, 179—184). Chiar și Juvenal, satiricul (sec. al II-lea e.a.), îi atacă pe romanii semimozaici, „șabataci". Păreri pline de ură despre instituția repaosului săptămînal întîlnim mai tîrziu și la Tacitus (sec. al II-lea e.a.). Istoricul Suetonius notează că împăratul Tiberius a trebuit odată să-și întrerupă o călătorie la Rhodos pentru a asculta predica unui anumit gramatician, Diogenes. Acesta își ținea prelegerile numai simbăta — probabil copiind obiceiul predicilor șabatice evreiești (Suetonius, *Tiber.* 32). În aceeași epocă se semnalează existența unei secte de șabatieci („Șabbatistoi") în regiunea Elaensa, în Cilicia de vest.

Paulus apostolul discută în sinagogile din Atena, în zilele de Șabat, cu filozofii greci. Mai tîrziu, obiceiul de a frecventa sinagogile pentru a asista la predicile de Șabat se răspîndește atît de mult la Roma, încît întrebarea ironică: „Incotro o iei? În ce sinagogă te găsesc?" (Juvenal, *Sat.* III, 295) devine o formulă interogativă tipic romană.

Constatăm deci că, deși neînțeleasă uneori de „intelectuali" cu diverse concepții filozofice „superioare", importanța socială — dacă nu și religioasă — a repaosului săptămînal a fost intuită de masele populare deosebit de importante, faptul acceptării ulterioare a repaosului duminical creștin fiind o consecință logică a unui proces semnalat cu mult înainte.

Remarcăm, de asemenea, surprinzătoarea superficialitate cu care autorii străini din acele vremuri se apropie de cercetarea obiceiurilor și instituțiilor religioase și juridice evreiești. Ni se pare cu totul de neînțeles cum o minte luminată ca aceea a lui Seneca — care, primul, are cuvinte de cald umanism pentru sclavi — reușește să judece atît de îngust și de unilateral instituția eminamente socială a Șabatului.

Răspîndirea — aproape universală — a zilei de odihnă săptămînală confirmă astăzi într-un mod strălucit — în fața speculațiunilor filozofice — intuiția sănătoasă a maselor.

F.A.

DECESE

În cimitirele Comunității evreilor din București, în perioada 23. V.—8. VI. 1983 au fost înhumați următorii:

Coen Solomon (92 de ani), B-dul N. Titulescu 94; Rorlich Samoil (77), str. Brezoianu 9; Șaraga Lazăr (67), Aleea Circului; Gatlan Roza (79), str. Covasna 15; Goldstein Solomon (94), str. Lucaci 75; Idelovici Rachela (79), str. Șura Mare 113; Rotenberg Aneta (84), str. Galați 35; Alhasid Suzana (78), Petrariu Sura (91), Malamud Zalman (93), Cămin „Amalia și dr. Moses Rosen"; Reiss Magdalena (63), str. Floarea Roșie 7; Gheorghiu Janeta (75), str. 11 Iunie 18; Gluzer Rifca (81), str. Caolinului 2; Pascu Blimuta Bata (70), str. Beldiman 1; Marcu Liba (81), Calea Moșilor 115; Haimovici Aurel (56), str. Aurora 58; Schwartz Samy (71), str. Sfinții Apostoli 59; Herșcovici Mali (76), Aleea Arieșul Mare 2; Marcovici Solomon (86), Bd. Gh. Gheorghiu-Dej 97, Gartenberg Marcel (73), Paves Bertga (83).

La 6 Tamuz (17 iunie) se împlinesc trei ani de la pierderea bunului nostru

ing. JEAN WEISSMAN

a cărui amintire va dăinui veșnic în inimile familiei și prietenilor.

Sînt 6 ani de cînd ne lipsesc chipul luminos și bunătatea nemăsurată ale iubitului nostru

dr. COHN SOLOMON

Dorohoi—Iași

decedat la 25 Sivan (5 iunie).

Nici veșnicia nu este atît de mare ca să poată fi uitat.

Familia

Fiii, nurorile și nepoatele anunță decesul, la 4 iunie 1983, după o grea suferință, al scumpei lor

LIBA (LUȚA) MARCU

în vîrstă de 81 de ani.

Fie-i memoria luminoasă!

În 13 iunie (2 Tamuz), s-au împlinit 7 ani de durere și zbucium sufletesc de cînd ne-a părăsit devotata și iubita mamă, soră, bunică

ROZA HARNIC

exemplu de sinceritate și sacrificiu.

Rugăm cunoscuții să-i închine un gînd pios.

Soția, fiul, nora, nepotul, fratele și întreaga familie reamintesc cu durere împlinirea a 4 ani de la moartea iubitului și neprețuitului

inginer agronom SEGAL IOSIF

Comemorarea la Templul Coral, la 28 iunie (17 Tamuz), ora 8 dim.

Fie-i amintirea binecuvîntată!

La 5 iulie 1983 se împlinesc opt ani de la decesul dragului nostru

av. JEAN GRÜNBERG (GRIGORIU)

Îl plîng sora și cumnatul.

O lacrimă și un gînd pios în amintirea sa.

PORTRETUL UNEI EROINE

S-au împlinit trei ani de la dispariția neuitatei Tzvia Lubetkin, o figură legendară a răscoalei Ghetoului din Varșovia, soția lui Itzhak Cukierman, unul dintre capii răscoalei. Amîndoi au luptat cu vitejie și abnegație, cauzînd multe pierderi inamicului.

Salvată de la moarte printr-o întîmplare, s-a strecurat prin conductele subterane de canalizare, după înfrîngerea răscoalei, pînă a ajuns în afara zonei distruse de naziști. Împreună cu soțul ei a luat parte și la revolta generală a Varșoviei, în octombrie 1943.

După eliberare, în 1944, Tzvia Lubetkin s-a stabilit în țara sfîntă, numărîndu-se printre fondatorii kibuțului „Lohamei Haghetaot" („Luptătorii din ghetouri").

Tzvia Lubetkin a activat cu consecvență în organizațiile combatanților din fostele ghetouri, a condus kibuțul „Hameuhad", fiind reprezentanta acestuia în Comitetul executiv al Agenției evreiești, funcții pe care le-a ocupat pînă la sfîrșitul vieții sale.

Amintirea ei rămîne un exemplu de devotament și dăruire totală cauzei nobile a luptei pentru libertate.

Poporul evreu nu uită pe binefăcătorii săi

VIORICA AGARICI A SMULS DIN GHEARELE MORȚII PESTE O MIE DE EVREI

Două „trenuri ale morții" au pornit din gara Iași, a doua zi după „duminica aceea", cînd în oraș au fost masacrați numeroși evrei: unul dintre trenuri a ajuns la Podu Iloaei, altul la Călărași. Din primul tren, în care fuseseră înghesuiți 1974 de evrei, dacă au ajuns totuși vii la destinație 776, este pentru că distanța a fost parcursă în „numai" opt ore (în loc de jumătate de oră, cît obișnuia); din cel de-al doilea tren, cu 2 530 de evrei, dacă, după aproape șapte zile de călătorie, au sosit totuși la destinație 1 011 vii, aceasta se datorește Vioricăi Agarici.

N-a avut satisfacția Viorica Agarici să meargă ea la Ierusalim ca să planteze — la 8 iunie anul acesta — un pom pe *Aleea celor Drepți*: părăsise lumea aceasta încă la 18 februarie 1979, în vîrstă de 93 de ani.

●

Viorica Agarici era președinta filialei din Roman a Crucii Roșii, în care calitate, între altele, era prezentă în gară, cu ajutoarele sale, la trecerea trenurilor cu răniți de pe front.

În dimineața zilei de 3 iulie 1941, cînd în gară a sosit un nou tren, din care mai mult ca oricînd se auzeau gemete și urlete, Viorica Agarici a mers imediat pe peron, să-și facă datoria. Spre uimirea ei a fost oprită, iar ușile trenului nici n-au fost deschise, ca de obicei. Oricîte stăruințe a depus ea, a fost categoric refuzată: „Sînt jidanii din Iași!"

— Crucea Roșie nu face deosebire între cei în nevoie!

Înfruntînd baionetele cu care era amenințată, Viorica Agarici a stăruit într-atîta, amenințînd că va sparge ea ușile trenului, încît pînă la urmă a obținut să fie deschis un vagon. Atunci au văzut — ea și autoritățile din gară — ce spectacol de infern se înfățișa (ne-a povestit mai tîrziu: „Într-un strat gros de murdărie de om și de sînge, zeci și zeci de oameni în fiecare vagon, goi, înnebuniți, lipiți între ei ca sardelele, morți, muribunzi

și vii: de trei zile călătoreau, pe o căldură înăbușitoare, în vagoane de marfă ermetic închise, în care mai înainte fusese transportat carbid. Duhnea ucigător!"). Trenul, care ar fi trebuit să plece imediat mai departe, a fost garat pe o linie moartă; a intervenit o companie sanitară din apropiere — tot la insistențele Vioricăi Agarici —, au fost coborîți cei din tren (ca și zecile de cadavre), au fost spălați (cu furtunul, nu s-a putut altfel), au fost date îngrijirile necesare, curățate vagoanele, au fost aduse alimente și mai ales apă, de care fuseseră total lipsiți în cele trei zile precedente. Trenul a pornit mai departe a doua zi dimineață. Atîta tot; e simplu, nu?

Dar dacă Viorica Agarici, împreună cu un grup de femei, nu ar fi intervenit prompt și cu o energie de supraom, la Roman, nici unul dintre cei 1 011 evrei din tren nu ar fi ajuns viu la destinație, în condițiile de dinainte. Căci trenului i-au mai trebuit aproape patru zile ca să ajungă la Călărași, făcea mereu manevră, autoritățile încă nu hotărîseră ce să facă cu acei evrei...

●

Ce s-a mai întîmplat la Roman, după ce „trenul morții" a plecat mai departe? Au fost două feluri de reacții, cînd s-a aflat în oraș de isprava Vioricăi Agarici:

— numeroși evrei s-au perindat, mai multe zile în șir, prin fața casei, în tăcere, unii i-au așezat la fereastră flori, alții au îndrăznit să-i bată la ușă și să-i ureze sănătate, așa, fără nici o explicație, ori aluzie; pe stradă o salutau cu adînc respect;

— un număr de derbedei i-au aruncat pietre în geamuri; iar cînd Viorica Agarici, sub presiunea amenințărilor, a fost silită să demisioneze de la președinția filialei Crucii Roșii și să se refugieze la București, casa rămînînd pustie, au intrat și i-au distrus mobila.

●

Drept recunoștință față de omul de omenie Viorica Agarici, Federația Comunităților Evreiești i-a servit lunar, pînă la deces, un ajutor social. Și, tot drept omagiu, Institutul „*Yad Vashem*" din Ierusalim, a recunoscut-o drept unul dintre „Drepții popoarelor", iar fiului ei i s-a oferit cinstea de a planta un pom, în „*Aleea celor drepți*" pe numele VIORICA AGARICI.

Un pom care cinstește memoria unui OM. A unui om de mare omenie.

M.M.

Mesajul Eminenței Sale

Eminența Sa, dl Șef Rabin dr. Moses Rosen, a primit din Israel, de la Cercul originarilor din România, invitația de a participa la solemnitatea sădirii în ALEEA CELOR DREPȚI din Ierusalim, a unui pom în memoria neuitatei VIORICA AGARICI, cea care, prin omenia și curajul manifestate în zilele pogromului de la Iași, din vara anului 1941, a salvat de la moarte peste o mie de evrei.

Întrucît, din motive independente de voința D-sale, Eminența Sa n-a avut posibilitatea de a participa personal, D-sa a trimis următorul mesaj:

Stimați prieteni,

Scrisoarea dv. din 22 mai 1983 mi-a parvenit azi. Îmi pare rău că nu pot participa la timp cu mesajul meu și al Federației Comunităților Evreiești din România, la festivitatea ce are loc chiar azi pentru cinstirea memoriei Vioricăi Agarici, una din Hassidot Umot Haolam.

Defuncta a fost căutată de mine personal, la începutul anilor '50 și, după ce am izbutit s-o găsesc, am considerat că e o datorie a noastră să ne exprimăm recunoștința printr-un ajutor bănesc lunar pe care i l-am acordat timp de peste 25 de ani.

Am vizitat-o în repetate rînduri spre a o face să simtă căldura sentimentelor pe care evreii le poartă acelora care le-au sărit în ajutor, în vremurile în care viețile evreiești erau curmate fără milă sau îndurare.

Viorica Agarici a reabilitat specia umană, demonstrînd că, dacă există pe lume fiare cu chip de om, apoi se află și exemplare nobile, care merită denumirea biblică de „ființe create după chipul și asemănarea lui Dumnezeu".

Pomul pe care fiul ei îl sădește astăzi în pămîntul sfînt al Israelului, întru amintirea ei, va întruchipa o distinsă și aleasă fiică a poporului român, care a binemeritat nu numai din partea poporului evreu, ci și dintr-aceea a întregii umanități.

Fie-i memoria în veci binecuvîntată!

Cu distinsă stimă,

ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

Societatea de ajutor reciproc „ÉMILE ZOLA"

Despre admirația și solidaritatea stîrnite de „J'accuse" a lui Zola în epocă, respectiv despre una dintre cele mai nobile explozii de sublim din istoria luptei împotriva antisemitismului, pot fi citate multe mărturii ilustre, cum ar fi aceea a lui Verhaeren, care scrisese că „în această afacere Dreyfus, devenită de pe acum istorică, Europa întreagă a apărat spiritul Franței împotriva Franței însăși", a lui Tolstoi, afirmînd că „în actul lui Zola există o idee nobilă și frumoasă, aceea de a lupta împotriva șovinismului și antisemitismului", a lui Björnstjernne Björnson, adresîndu-i-se într-o scrisoare lui Zola cu cuvintele: „cît de mult aș fi vrut să fiu în locul dumitale, spre a face patriei și omenirii un serviciu ca acela pe care l-ai făcut d-ta" sau a lui Mark Twain, care nota în jurnalul său: „În fiecare an se pot organiza un milion de curți eclesiastice și militare, alcătuite din lași, ipocriți și lingușitori ai vremurilor de azi. Dar vor trebui să treacă cinci secole ca să apară o Ioană d'Arc sau un Zola".

În România, un Vasile Pârvan, bunăoară, scria surorii sale (scrisoare reprodusă ulterior în „Adevărul literar" din 27 februarie 1932), referitor la valoarea nu doar a scriitorului, ci și a omului Zola: „Ia pe titanul Zola, dacă-ți place zgomotul asurzitor, de umanitate în marș, zgomot înspăimîntător, dar etic, așa precum 70 de Homeri nu pot fi etici". Ecourile „afacerii Dreyfus" se repercutează și la nivel de *mass media*, cum am spune azi. La acest capitol trebuie consemnată și apariția, în primul deceniu al acestui veac, a unui roman (popular) în fascicole, în care Émile Zola este geniul cel bun în luptă cu geniul răului, roman despre care cercetătorul literar Marin Bucur a publicat nu demult un articol în revista noastră.

Care a fost reacția evreilor din România față de acest act justițiar al marelui scriitor francez?

Iată ce ne relatează, într-o scrisoare trimisă redacției, pictorul *LAZĂR ZIN*, al cărui tată s-a numărat printre fondatorii Societății de ajutor reciproc „Émile Zola": „Acum mai bine de 80 de ani, enoriașii sinagogii din cartierul Griviței — Gara de Nord (printre care și tatăl meu), mici meseriași, ceasornicari, croitori, cizmari, tinichigii, impresionați de lupta curajoasă împotriva antisemitismului dusă de Zola, cauză pentru care autorul lui „J'accuse" a plătit cu viața (ipoteza unui asasinat politic se susține mult mai serios decît cea oficială a unei intoxicări accidentale, conchide Armand Lanoux, autorul biografiei „Bonjour, Monsieur Zola" — *n.n.*), au luat inițiativa să fondeze, în semn de omagiu, o societate de ajutor reciproc care să-i poarte numele. Și aceasta la numai cîteva luni de la moartea scriitorului (29 septembrie 1902).

La dorința comitetului societății de a se picta portretul lui Émile Zola pe drapelul societății, conducerea acesteia s-a adresat d-nei Alexandrine Zola, soția defunctului, cu rugămintea de a trimite o fotografie a neînfricatului luptător pentru dreptate și adevăr. Binevoitoare, d-na Alexandrine Zola a trimis fotografia cerută, după care pictorul-zugrav S. Grinberg a pictat portretul lui Émile Zola. Drapelul a dispărut în timpul prigoanei. La Muzeul de istorie a comunităților evreiești din România însă, se află un al doilea drapel, copie a originalului, avînd 1,20 m lungime și 80 cm lățime, din mătase, brodat cu fir de aur și argint, cu următorul text la mijloc: „Societatea «Émile Zola», 1902—1936"; iar în colțuri „Cultură — Binefacere — Îngrijirea membrilor". Cealaltă față, tot din mătase, e din două culori: alb și albastru.

În anul 1913, s-a serbat la sinagoga „Cultura", din cartierul Griviței — Gara de Nord, fundătura Poradim, unde a fost sediul permanent al societății, împlinirea a 10 ani de la înființarea acesteia. Tot atunci s-a făcut și fotografia, păstrată de tatăl meu, în care figurează membrii comitetului de conducere al societății: S. Klapolz (președinte), M. Rossman, I. Goldenberg, Jonas Singer (consilieri) *.

În 1963, cu aprobarea regretatului director al Arhivei F.C.E. din R. S. România, S. Semilian, am cercetat dulapul unde se țineau registrele societății. Am găsit, între altele, în afara celui de-al doilea drapel, pe care l-am depus la arhiva F.C.E., și fotografia trimisă de d-na Alexandrine Zola".

Scrisoarea pictorului Lazăr Zin evidențiază încă o dată profundele reverberații stîrnite de gestul lui Zola în întreaga lume, în toate straturile sociale și în toate conștiințele evreiești și neevreiești, deopotrivă.

* Toate acestea se găsesc consemnate în „Indicatorul Instituțiilor și Organizațiilor Evreiești din București", Agenția de publicitate și tipografie I. Brănișteanu, Pasajul Imobiliar, sept. 1917.

SUCEAVA

Un distins enoriaș. Cu pasul calm, dar nu lipsit de fermitate, cu ținuta mereu îngrijită, poate fi văzut oricînd, șaharit văarvit, (dimineața și seara), pe-același drum spre sinagoga Gach din localitate.

Cu vorba sa calmă, chibzuită, îți spune oricînd cît de bine a înțeles ideea Eminenței Sale potrivit căreia „comunitate înseamnă, în primul rînd, sinagogă". A înțeles-o și o vrea tradusă în viață așa cum între vorbă și faptă n-a făcut niciodată distincție nici cînd a condus viața comunitară suceveană, ca președinte, nici cînd a rezolvat probleme profesionale în funcțiile de răspundere pe care le-a avut.

Trecerea anilor n-a făcut decît să dea preocupărilor obștești forme noi potrivite vîrstei. Nici una din problemele comunitare nu-i este străină. Într-o formă sau alta, e oricînd gata, alături de soția sa, să participe la soluționarea acestor probleme.

La 28 iunie, acest apreciat enoriaș sucevean, domnul MARCU MANEA, împlinește vîrsta de 75 de ani.

„AD MEA VEESRIM!" este nu numai o urare din inima celor ce-l cunosc și-l stimează, ci și un real drept cîștigat.

G. BRUCMAIER

VIZITA UNOR DELEGAȚII ALE IUDAISMULUI EUROPEAN

(Urmare din p. 1)

din România și a răspuns la întrebările oaspeților. A fost vizitat Muzeul de istorie a comunităților evreiești din România, după care oaspeții au participat la un dejun oferit în cinstea lor la restaurantul ritual din București.

Duminică 5 iunie, membrii Comitetului Social al Consiliului European au făcut un interesant circuit cu autocarul, luînd cunoștință, în mod nemijlocit, de distribuirea meselor la domiciliul asistaților bolnavi și netransportabili, au vizitat biroul de asistență, unde s-au convins de sistemul umanitar și plin de demnitate în care se organizează asistența, au văzut căminul de zi pentru bătrîni în plină funcțiune, au fost la Centrul de distribuire a pachetelor și a hranei, pentru bătrîni și bolnavi, după care au făcut, toți împreună, o vizită amănunțită la Căminul de bătrîni „Amalia și Șef Rabin dr. Moses Rosen". În după amiaza aceleiași zile, s-a ținut prima sesiune de lucru, în cadrul căreia au prezentat comunicări: acad. prof. dr. N. Cajal, despre „Caracterul specific al muncii desfășurate de Comunitatea evreiască din România cu persoanele vîrstnice" și dl S. Edelstein, președintele secției de asistență a F.C.E., despre „Munca serviciului de asistență la domiciliu". Seara a sosit și delegația iudaismului elvețian. Ambele delegații au participat în continuare la o seară de cîntece evreiești, oferită de corurile și orchestrele de Talmud Tora din București, sub conducerea artistică a prof. M. Damian și prof. Otto Friedman (la coruri), a maestrului Victor Rottenberg (la orchestra „Hazamir") și a dlui E. Popescu-Doreanu (la formația „Menora"). A fost de față dl ambasador Zvi Brosch și un numeros public.

Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen a salutat pe cei prezenți și a mulțumit minunatului nostru tineret pentru rîvna cu care studiază la Talmud Tora, pentru căldura cu care interpretează cîntecul tradițional evreiesc. La rîndul său, dl Rabin Mordehai Piron a spus: „Simt nevoia să aduc mulțumiri regimului socialist al României pentru minunata politică umanitară pe care o duce, pentru posibilitatea dată și acestei comunități de a trăi constructiv și productiv ca evrei și de a face Alia atunci cînd o doresc. Am plîns și am rîs de bucurie văzînd ce viață evreiască intensă există aici, și este meritul Șef Rabinului dr. Moses Rosen că se preocupă de toate acestea. La Zürich nu există așa ceva", a spus

Dl Rabin Mordehai Piron oferă Eminenței Sale, în semn de omagiu, un dar simbolic

d-sa. În încheiere dl Rabin Mordehai Piron, șeful delegației elvețiene, a invocat Pronia Cerească să apere și să dăruiască Pace și noroc poporului român și omenirii întregi. În aceeași seară Eminența Sa și dna dr. Rosen au oferit o recepție în onoarea celor trei delegații.

Luni 6 iunie, oaspeții elvețieni au vizitat serviciul de asistență și Muzeul de istorie a comunităților evreiești din România, în timp ce delegația Consiliului European pentru Serviciile Comunitare a ținut a doua sesiune de lucru la Căminul „Martin Bălușă". În cadrul acestei sesiuni a fost ascultată expunerea „Pentru ce o casă de bătrîni evreiască" și au fost purtate discuții pe marginea celor trei comunicări prezentate. Au prezentat informări: dl Anthony Kraiss (Anglia), dl Melvyn Carlowe (Anglia), dra Cecile Mizrahi (Joint) și dna Edith Kremsdorf (F.S.J.U. — Paris). Au luat cuvîntul la discuții: dna Loty Reich (Belgia), dl Herbert Kellener (Belgia), dl Weil (Anglia), dna Freedman (Anglia), dna Dreyfus (Elveția), dl Iosif Avramov Levi (Bulgaria), dna Nicole Goldmann (Franța). După amiază ambele delegații și conducători ai F.C.E. au participat la o recepție oferită de Excelența Sa dl ambasador al statului Israel și dna Zvi Brosch, la reședința lor, iar seara au vizitat Teatrul Evreiesc de Stat, unde au asistat la un foarte reușit spectacol în limba idiș.

Marți 7 iunie, delegațiile reunite au făcut o excursie în Moldova, unde au vizitat comunitățile evreiești din Dorohoi, Botoșani, Hîrlău și Iași, s-au întîlnit cu membrii comunităților, cursanții și corurile de Talmud Tora și au avut prilejul să afle amănunte interesante privind viața autentică evreiască pe care o trăiesc comunitățile noastre. Pe parcursul acestei călătorii, oaspeții au fost salutați de conducători ai comunităților vizitate: la Dorohoi de secretarul Elias. Rorlich și Rabinul Pincu Wasserman, la Botoșani de președintele Chițu Summer, iar la Iași de președintele comunității dr. Simion Caufman. Dl Emil Schechter, secretar general al F. C. E., a înfățișat la Dorohoi și Botoșani aspecte din viața din trecut a comunităților și a evidențiat largile posibilități pe care le au în prezent comunitățile de a-și desfășura o activitate comunitară, în libertate și demnitate. La Iași au fost vizitate mormintele comune ale victimelor pogromului din iunie 1941.

La adunarea care a avut loc la Sinagoga Mare din acest oraș a luat cuvîntul Eminența Sa, care a rostit o amplă cuvîntare, din care publicăm fragmente la pp. 7 și 12.

Din partea delegației din R. P. Bulgaria a rostit un cuvînt de salut dl Iosif Avramov Levi, președintele Consistoriului Central Religios al Evreilor din această țară. A mai rostit o caldă alocuțiune dna Tehila Ofer, președinte al Organizației Ziariștilor din Israel și vicepreședinte al Organizației Mondiale a Ziaristelor. Dl Rabin Mordehai Piron a luat cuvîntul în fiecare din comunitățile vizitate și a adus salutul frățesc al delegației pe care o conduce și al tuturor evreilor pe care îi reprezintă.

Miercuri 8 iunie, delegația Consiliului European pentru Serviciile Comunitare a părăsit țara. În zilele de miercuri, joi și vineri delegația Comunității evreiești din Zürich a continuat vizita în comunitățile evreiești din Iași, București și Brașov, vizitînd și Casa de odihnă a F.C.E. din Cristian, unde cursanții de Talmud Tora și asistații beneficiază, în serii diferite, de o binemeritată odihnă. Vineri seara, delegația a participat la serviciul divin de Kabalat Șabat de la Templul Coral, unde Eminența Sa, dl Șef Rabin dr. Moses Rosen și dl Rabin Mordehai Piron au rostit predici, subliniind caracterul frățesc al acestor vizite, unitatea întregului popor evreu și atașamentul său față de sfintele noastre idealuri. A urmat tradiționalul Oneg Șabat.

Sîmbătă 11 iunie, după serviciul divin de la Templul Coral și Kidușul la care au participat oaspeții și enoriașii, au fost concluziile dlui Șef Rabin dr. Moses Rosen pe marginea acestei frumoase și foarte plăcute vizite pe care frații noștri evrei elvețieni ne-au făcut-o.

Au fost vizitate sinagogi și alte instituții de cult și de cultură iudaică.

Duminică 12 iunie, delegația oficială a părăsit țara, ducînd cu sine bogate și profunde impresii și amintiri.

Cele două vizite ale delegațiilor iudaismului european au constituit un prilej de cunoaștere reciprocă și de adîncire a relațiilor frățești dintre evreii din Est și din Vest, toți legați prin comunitatea de credință și de idealuri.

Atît delegația Comitetului Social al Consiliului European pentru Serviciile Comunitare, cît și delegația Comunității din Zürich și-au exprimat satisfacția în legătură cu cele văzute și ne-au impresionat impresiile cu care pleacă de aici. Publicăm în această pagină declarațiile dlui Rabin Mordehai Piron, ale dnei Nicole Goldmann, ale dnei Tehila Ofer și ale dlui Rabin Șmuel Perl din Anvers-Belgia.

Acad. prof. dr. N. Cajal rostindu-și expunerea

DECLARAȚII ALE OASPEȚILOR

O trăire deosebită

Impresiile delegației noastre, a evreilor din Elveția, după vizita în comunitățile evreiești din România, pot fi astfel rezumate: am avut aici o trăire deosebită.

Dorim să exprimăm sentimentele noastre de recunoștință, respect și cea mai profundă admirație față de Șeful Rabin dr. Rosen, שליט"א ale cărui realizări epocale, profunde cunoștințe iudaice și autoritate spirituală trezesc sentimente de admirație și mîndrie nu numai iudaismului din Elveția, ci și celui din toată lumea.

E greu și de fapt chiar imposibil de descris entuziasmul evreilor elvețieni față de tot ce au văzut. Oaspeților nu le venea să creadă ochilor la tot ce vedeau și auzeau și foarte adesea erau mișcați pînă la lacrimi.

Ne unește acum o legătură de strînsă prietenie cu evreii din România și în mod deosebit cu mult stimatul lor Șef Rabin. Nu vom uita nicicînd această vizită și vom povesti și altora despre toate aceste lucruri minunate pe care le-am văzut aici.

Sincere mulțumiri tuturor celor ce s-au ostenit pentru noi, dl secretar general Emil Schechter, dl președinte al Comunității evreilor din București, ing. Th. Blumenfeld și tuturor celorlalți, ca și dlui Rabin Marius שליט"א pentru minunatul său comentar biblic de sîmbătă după amiază.

Cele mai bune urări evreilor din România.

RABIN M. PIRON — Zürich

Cu cele mai bune impresii

Impresiile mele despre cele văzute aici sînt extraordinare.

Am venit într-o misiune de *cunoștință* cu comunitatea dv. și plecăm cu sentimente de *recunoștință* pentru tot ce realizați. Sub conducerea Șef Rabinului dr. Rosen, se săvîrșesc aici adevărate miracole în toate instituțiile evreiești. Este impresionantă și cu totul ieșită din comun strădania Șef Rabinului dv. de a transmite identitatea evreiască noii generații, pentru care organizează cursuri de Talmud Tora, coruri și orchestre minunate. În același timp, există aici o preocupare puternică de a menține o viață evreiască demnă în căminele de bătrîni, cu adevărat exemplare, în asistența socială plină de demnitate, în îngrijirea bolnavilor și a bătrînilor fără familii, în tot ceea ce-i privește pe coreligionarii noștri.

Admir și apreciez foarte mult atitudinea plină de înțelegere și de omenie a statului român, care dă atît posibilitatea unei vieți evreiești libere și demne, cît și libertatea de Alia celor ce o doresc.

Sîntem impresionați și de primirea la dl președinte al Departamentului Cultelor, cu care am avut o convorbire sinceră și foarte interesantă.

Repet, plecăm din România cu cele mai bune impresii.

NICOLE GOLDMANN — Paris

Eternitatea lui Israel

Parafrazînd lozinca Hanucăi *„Nes gadol haia șam"* („O mare minune a avut loc acolo"), spunem și noi: „O mare minune se petrece aici". Acesta-i sentimentul pe care-l ai cînd auzi și vezi corurile și orchestra Comunității evreiești din București.

Asculți cîntecele și melodiile acestor coruri Talmud Tora și te unge la inimă împletirea sunetelor, o parte a lor amintind tîrgușorul evreiesc, care nu mai este și o parte sunetele speranței în viitor, în „Țara iubirii mele", care-i titlul unuia din cîntece. Copiii și tineretul acesta din Talmud Tora sînt o expresie vie pentru „Netach Israel lo ieșaker" („Eternitatea lui Israel nu va dezamăgi"), pentru că din depărtări se întorc la iudaism, *af al pi chen velamrot hacol* (cu toate acestea, și în ciuda vicisitudinilor istoriei lui Israel), cu ajutorul cuvîntului ebraic.

Nu este nevoie de mai mult decît atît, pentru ca să te convingi ce operă splendidă se înfăptuiește aici, în diferitele cadre ale vieții evreiești, din inițiativa și sub conducerea Șef-Rabinului Cultului mozaic din România, dr. Moses Rosen.

În calitate de israeliană, originară din România, am trecut aici printr-o trăire emoționantă pînă la lacrimi, căci am simțit că în inima cîntăreților și a celor din orchestră arde aceeași flacără ca și în inima mea, cu mulți ani în urmă, înainte de a fi imigrat în Israel.

Și iată că acesta este secretul continuității poporului evreu!

TEHILA OFER
„Maariv", Israel

Admirația noastră

Dorim să vă exprimăm, Eminență, admirația pentru activitatea dv plină de dăruire în slujba fraților noștri din comunitatea pe care o conduceți pentru ca ei să poată trăi o viață cu adevărat evreiască. Realizările dv. pe tărîm social, îndeosebi ajutorul financiar, pachetele cu alimente, distribuirea zilnică a hranei pentru cei în nevoie, căminele de bătrîni, precum și viața cultural-religioasă, ca de pildă întreținerea sinagogilor, cursurile de Talmud-Tora, acțiunile de educare în spirit iudaic a tineretului evreu și altele, ne-au impresionat profund.

Concertul corului și orchestrelor, la care am participat și noi, ne-a produs o mare impresie și, după cum bine s-a exprimat rabinul Mordehai Piron al Zürich-ului, „un ochi plîngea cu gîndul la puternica și înfloritoarea comunitate evreiască de altădată din România, iar celălalt se bucura pentru cele văzute acum, aici, și care confirmă că „Israelul trăiește și va dăinui veșnic". Ne exprimăm admirația și pentru „Revista Cultului Mozaic", care apare în patru limbi. Ea constituie un mijloc de comunicare pentru toți evreii din România și este citită cu mult interes și de evreii din celelalte țări din Răsăritul Europei și din întreaga lume.

Se cuvin mulțumiri dlui H. Rimer, redactorul ei, pentru că a redacta o revistă în aceste condiții calitative nu e ușor și cere un talent deosebit.

Credem că noi, evreii din Occident, trebuie să vă exprimăm mulțumiri pentru activitatea dv. personală și pentru activitatea Federației, dlui inginer Blumenfeld, secretarului general dl av. Schechter, pentru munca lor plină de abnegație.

Cu distinsă stimă,
RABIN ȘMUEL PERL ȘI DELEGAȚIA ANVERS-BELGIA

VIZITA UNOR DELEGAȚII ALE IUDAISMULUI EUROPEAN

ÎNTRE TRECUT ȘI VIITOR

Fragmente din discursul rostit la Sinagoga Mare din Iași, în ziua de 7 iunie 1983, în cinstea delegațiilor iudaismului european

CÎNTECUL SAU DISCURSUL?

Corul nostru de Talmud Tora din Iași ne vrăjește pe toți cu minunatele sale cîntece, cu admirabilul său elan și ora e tîrzie, iar vorbitorii încă nu și-au rostit cuvîntul.

Un dicton popular idiș, „Tu zinghen und ţu zugn", definește o situație în care complicațiile sînt numeroase și e „de cîntat și de vorbit pînă se găsește dezlegarea". Fără îndoială însă că între „tu zinghen" — cei care cîntă — și „ţu zugn" — cei care vorbesc — e o competiție inegală. Înaripatele melodii pornesc din sufletele tineretului nostru și pătrund în ale voastre mai prompt și mai ușor decît cele mai meșteșugite vorbe.

„ECLESIASTUL" ȘI „CÎNTAREA CÎNTĂRILOR"

Marele Șlomo a scris și „Kohelet" — „Eclesiastul", operă retorică de mare măiestrie, și „Șir Hașirim" — „Cîntarea Cîntărilor". A fost deci și Rabin-predicator și Cantor.

Ei bine, cînd își începe discursul cu „Eclesiastul", pentru ca să poată cîștiga auditoriul e nevoit să-și depună o autobiografie întreagă. Nu pe orice vorbitor are lumea răbdare să-l asculte. Iată-l deci că grăiește אני קהלת „Eu sînt Kohelet". Își declină deci pseudonimul literar. Continuă apoi בן דוד „Fiul lui David", își arată obîrșia. Și apoi הייתי מלך „am fost rege", deci arată și rangul său social și, în sfîrșit, בירושלים „la Ierusalim", își indică localitatea unde trăiește și care e Orașul Sfînt.

Cu o astfel de carte de vizită, la urmă, auditorul spune

הבל הבלים הבל הבל

Își condensează impresiile despre cele auzite în cuvintele „Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sînt deșertăciuni". Cu alte cuvinte, fleacuri și nimicuri, atîta fac vorbele ce le-am auzit.

Dar iată-l pe același Șlomo în postura de cîntăreț. Nu-i nevoie de nici o autobiografie, de nici o carte de vizită. Opera începe cu cuvintele „Cîntare a Cîntărilor a lui Șlomo".

E suficient. Cîntecul e atît de elocvent și puterea sa e atît de magică, încît auditorul își rezumă impresiile în cuvintele „Era să-l sărut" de frumos ce a cîntat...

Iată deci considerentele pentru care renunț de la început să mă iau la întrecere cu acest admirabil cor și, ca atare, voi limita cuvintele mele, spre a le da lor, tinerilor coriști de Talmud Tora, șansa să mai adauge cîteva perle în șiragul de înălțătoare melodii ce le-au cîntat.

RABI AKIVA ZÎMBEȘTE

Ați intrat, acum un ceas, în Iași, iubiți oaspeți, și v-ați oprit la cimitirul nostru. V-ați cutremurat și ați plîns în fața mormintelor comune ale martirilor din pogromul din 1941 și v-ați rugat pentru sufletele lor. Apoi ați venit de-a dreptul încoace și ați trecut de la o extremă la cealaltă. Vă găsiți în această străveche sinagogă, care s-a reclădit în anul 1672 și dăinuiește de veacuri înaintea acestei date. Simțiți, parcă, alături de voi, mărețele umbre ale marilor cărturari ai iudaismului, care au răspîndit de aici lumina Torei. Sinagoga însă e renovată, la propriu și la figurat. Strălucește de lumină, de asemenea în ambele sensuri, căci iată-i pe copiii noștri, viitorul nostru, mîndria noastră.

Marele Rabi Akiva — ne povestește Talmudul — se afla împreună cu colegii săi pe vîrful unei coline a Ierusalimului și au văzut vulpile umblînd printre dărîmăturile Templului. Era după marea noastră catastrofă națională, iar colegii lui Akiva plîngeau la vederea acestui spectacol dezolant. Akiva însă zîmbea.

„Cum e cu putință să surîzi, Akiva?" — îl întrebară ei. „Cum te lasă inima să zîmbești cînd vezi un asemenea dezastru?"

„Am avut două profeții — răspunse dînsul. „Una a lui Uria și aceea glăsuia בגללכם ציון כשדה תחרש „din pricina păcatelor voastre Ierusalimul va deveni cîmp de arătură" și una a lui Zeharia „veni-va vremea cînd băieții și fetele vor dănțui din nou pe străzile Ierusalimului". Am plîns destul pînă s-a împlinit blestemata profeție a lui Uria. Acum? Acum să mai plîng? Nu, nicidecum. Acum, cînd s-a împlinit deja, o aștept pe aceea a lui Zeharia și o văd cum se apropie. De aceea zîmbesc, iubiții mei. Zîmbesc căci răul a trecut și avem în față binele".

La cimitir, dragi oaspeți, ați plîns văzînd împlinirea profeției lui Uria, iar aici, lacrimile de jale, vi se amestecă cu cele de bucurie, căci iată, în fața voastră, aevea profeția lui Zeharia. Iată-i pe băieții și fetele noastre, veseli și surîzători, iată-i cum cîntă din adîncul sufletelor lor speranțele, idealurile, rugile eternului Israel.

PUȚINĂ GRAMATICĂ

Dați-mi voie să conchid, și să nu vă mirați, cu o analiză... gramaticală. Litera VAV are, în limba ebraică, o funcție de transformare a trecutului în viitor și a viitorului în trecut. „VAV HAHIPUCH", litera aceasta, pusă înaintea cuvîntului היה „a fost" devine והיה „și va fi", dar pusă înaintea cuvîntului יהי „va fi" acesta devine ויהי „și a fost".

Oriunde scrie în Tora ויהי, VAIEHI „și a fost" se referă la un moment dureros, spune Talmudul în Tractatul Megila, Folio 10.

Acolo însă unde scrie והיה „VEHAIA" „și va fi" e vorba despre bucurii.

Dramatică, tragică e funcția literei VAV cînd schimbă viitorul în trecut, cînd ia întreaga noastră viziune despre lume și face dintr-însa o problemă a trecutului, a vremurilor de altădată, susținînd că nu mai e potrivită pe măsura vremurilor pe care le trăim. Aceasta nu e decît durere.

Cînd însă evreii izbutesc să ia היה trecutul lor („și a fost") și să-i pună un VAV la început והיה, să-l transforme în viitor, atunci e שמחה expresie de bucurii, căci aceasta înseamnă că luăm tradiția, învățătura, etica trecutului nostru multimilenar și o dăruim viitorului, celor care vin după noi.

În fața voastră, dragi reprezentanți ai obștilor evreiești și europene, a stat la cimitir „VAI-HI" — catastrofa. Acum, priviți și vedeți cum tradiția premergătorilor, a lui Apter Ruv sau a lui Nathan Hanover, a lui Goldfaden sau a lui Karpel Lipe, este predată tinerilor noștri.

VEHAIA והיה „Și va fi". Aceștia, băieții și fetele acestea sînt bucuria noastră și cu ei ne mîndrim.

Acesta e mesajul ce-l veți lua cu voi plecînd spre obștile voastre, mesajul iudaismului din România.

Audiență la Departamentul Cultelor

În ziua de luni, 6 iunie 1983, dl. Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, a primit pe Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen, însoțit de reprezentanți atît ai delegației Consiliului European al Serviciilor Comunitare Evreiești, cît și ai delegației Comunității Evreiești din Elveția.

Dl. Rabin M. Piron din Zürich și dna Nicole Goldmann, din Paris, directoarea Consiliului European al Comunităților Evreiești, au exprimat omagii și recunoștință guvernului român, pentru largile posibilități ce le oferă evreilor din România de a trăi ca evrei, din punct de vedere religios, național și cultural.

În același timp ei au subliniat umanismul cu care se tratează în România problema Alia, a reunirii familiilor evreiești din Israel.

Ei au elogiat meritele Eminenței Sale dl Șef Rabin dr. Moses Rosen și ale colaboratorilor domniei sale din F.C.E. în menținerea unor instituții de cult, cultură evreiască și asistență socială, care pot fi invidiate de multe comunități mari din întreaga lume.

Președintele Departamentului Cultelor, dl Ion Roșianu, a făcut o expunere impresionantă și foarte documentată asupra politicii de libertate religioasă și egalitate cetățenească a guvernului României socialiste.

Domnia Sa a evidențiat raporturile de excelentă armonie existente cu dl Șef Rabin dr. Moses Rosen și, de asemenea, a scos în relief contribuția activă a șefului cultului mozaic și munca deosebită ce o depune în slujba patriei, a comunității pe care o păstorește și a păcii.

Audiența a decurs într-o atmosferă cordială.

Reprezentanți ai comunităților evreiești din Bulgaria, în mijlocul obștii noastre

Eminența Sa împreună cu dl Iosif Avramov Levi, președintele Consistoriului Religios al Evreilor din Bulgaria

Între 3 și 10 iunie, Federația Comunităților Evreiești din România a primit vizita unei delegații a Comunităților Evreiești din Bulgaria. Componența delegației a fost următoarea: Iosif Avramov Levi, președintele Consistoriului Religios al Evreilor din Bulgaria, Matilda Sabetaeva Avramova, Haim Mordehai Meșulam (hazan), Mazal Avramova Meșulam și Maria Avramova Aronetti.

Membrii delegației au vizitat instituții comunitare evreiești în Capitală și în provincie. Ei au fost salutați de Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen, care le-a exprimat un cald și frățesc bun venit.

Președintele Consistoriului Religios al Evreilor din Bulgaria, dl Iosif Avramov Levi, a înfățișat, în cuvintările d-sale, aspecte din trecutul și din prezentul iudaismului în țara d-sale și a elogiat cu entuziasm activitatea Federației Comunităților Evreiești din România, desfășurată sub conducerea înțeleaptă a păstorului său spiritual, Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen.

Oaspeții și-au exprimat recunoștința pentru călduroasa primire de care s-au bucurat și au adresat Eminenței Sale și celorlalți conducători ai F.C.E. invitația de a le întoarce vizita. Invitația a fost acceptată cu plăcere.

Reflecții, maxime, aforisme

● **Ceea ce e dificil cere timp, ceea ce e „imposibil" cere ceva mai mult.** (Haim Weizman, **1874—1952). Cf.** Dictionnaire Robert des citations du monde entier, **1979, p. 518.**

● **Ceea ce importă nu este să fii cel mai puternic, ci să fii cel care supraviețuiește.** (Bertolt Brecht, **1898—1956). În:** F. Dort-Lecture de Brecht, 1960, p. 58.

● **Dacă vrei să suporți viața, fii gata să accepți moartea.** (Sigmund Freud, **1856—1939). În:** S. Freud — Essais de psychanalyse, **1968, p. 234.**

● **Fericirea n-o voi putea avea decît dacă voi reuși să ridic lumea pentru a o face să se pătrundă de adevăr, de puritate, de veșnicie.** (Franz Kafka, **1883—1924). În:** F. Kafka — Oeuvres complètes, **1964—1965, vol. III, p. 32.**

● **Trăim moartea prin intermitență și viața ca pe un contract pe care nu l-am semnat.** (Abraham Șlonski **(1900—1973). Cf.** Dictionnaire Robert des citations du monde entier, **p. 521.**

● **Leopardul nu salută gazela decît ca să-i sugă sîngele. (Proverb arameic, din „Cuvîntările lui Ahiqar"). Cf.** Dictionnaire Larousse des proverbes, sentences et maximes, **1960, p. 144.**

Culese și traduse de **RENÉE SCHWARTZ**

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

Chief Rabbi dr. Moses Rosen

BETWEEN THE PAST AND THE FUTURE

Excerpts from the speech made at the Great Synagogue of Jassy on Tuesday 7 June, 1983, in honour of the European Jewish delegations

SONG OR DISCOURSE?

Our Talmud Torah choir of Jassy enchants all of us with its wonderful songs, with its admirable elan, and the hour is late, and the speakers have not yet made their speeches.

A popular Yiddish motto "Tzu zinghen und tzu zugn" defines a situation in which there are many complications and "songs are to be sung and speeches made till the solution is found". There is no doubt, however, that between "tzu zinghen" those who sing and between "tzu zugn" those who speak, there is a one-sided competition. The winged melodies set out from the souls of our youth penetrate into yours quicker and easier than the most ingenious words.

ECCLESIASTES AND THE SONG OF SONGS

The Great Shlomo also wrote "Kohelet" — Ecclesiastes, a highly skilled rhetorical work, and 'Shir Hashirim' — 'The Song of Songs'. He was thus a Rabbi-preacher and Cantor.

When he starts his discourse in the 'Ecclesiastes' to win his audience he had to make a whole auto-biography. People do not have the patience to listen to any speaker. So he speaks אני קהלת 'I am Kohelet'. He declines thus his literary pseudonym. He then continues בן דוד 'Son of David' showing his genealogy, origin. And then הייתי מלך 'I was king' hence insists also on his social rank, and finally בירושלים 'in Jerusalem' indicates the locality where he lives and which is the Holy City.

With such a visiting card, the audience say in the end

הבל הבלים הבל הבל.

He concentrates his impression about what he heard in the words "Vanity of vanities, all is vanity". Or, trifles and nonsense, that what all the words I heard are.

And then, the same Shlomo as singer. No need for any auto-biography, no visiting card. The work starts with the words 'The Song of Songs of Shlomo'.

That is sufficient. The song is so eloquent and its power só magical that the audience sums up its impressions in the words ישקני מנשיקות פיהו "I almost kissed him" for the lovely way he sang...

That is the reason for which I give up from the onset to compete with this admirable choir and, as such, shall limit my words in order to let them, the youth have the chance to add several more pearls to the necklace of uplifting melodies they have sung.

RABBI AKIVA SMILES

You have come to Jassy one hour ago, dear guests, and stopped at our cemetery. You were shaken and you cried at the common graves of the martyrs of the pogrom of 1941 and prayed for their souls. Then you came straight here and went from one extreme to another. You are in this ancient synagogue, rebuilt in 1672, but dates back centuries before that date. And you almost feel next to you the grand shadows of the great scholars of Judaism, who spread here the light of the Torah. The synagogue is renovated, actually and figuratively. It is bright with lights, also in both meanings, as here are our children, our future, our pride.

The Great Rabbi Akiva — the Talmud tells us — was with his colleagues on top of a hill in Jerusalem and saw wolves among the wrecks of the Temple. It was after our terrible national catastrophe and Akiva's colleagues wept at the sight of such a desolate image. Akiva, however, smiled.

„How is it possible that you smile, Akiva?" they asked him. "How can you smile when you see such disaster?".

"I had two prophecies" he answered. "One by Uria who said בגללכם ציון בשדה תחרש "because of your sins Jerusalem will become a ploughland" and one by Zaharia "the time shall come when boys and girls shall dance again on the streets of Jerusalem". I wept enough until the accursed prophecy of Uria was fulfilled. Now? Shall I still weep? No, never. Now that it has been fulfilled I am waiting for Zaharia's prophecy and I can see it coming. That is why I am smiling, my dear ones. Smile, because the bad is past and we have the good before us".

At the cemetery, dear guests, you wept on seeing Uria's prophecy fulfilled, and here, the tears of sorrow will mingle with those of joy, as here before us is Zaharia's prophecy. Here are our boys and girls, gay and smiling, listen to how they sing from the bottom of their hearts their hope, their ideals, the prayers of eternal Israel.

A LITTLE GRAMMAR

Allow me to conclude, and do not be surprised, with a... grammatical analysis. The letter VAV, in Hebrew, has the function of changing the past into future and the future into past. "VAV HAHIPUCH" this letter, placed before the word היה "has been" becomes והיה "and shall be", but put before the word יהי "shall be" becomes ויהי "and has been".

Wherever is written in the Torah ויהי VAIEHI „and has been" it refers to a painful moment says the Talmud in Megila Tractate, Folio 10.

But where it is written והיה "VEHAIA" "and shall be" it refers to joys.

Dramatic, tragic is the function of the letter VAV when it changes the future into past, when it takes our whole vision of the world and makes into a matter of the past, of times of yore, sustaining that it no longer suits the times we live in. This is nothing but pain.

But when the Jews succeed in היה taking their past (and has been) and put a VAV at the beginning והיה, in changing it into future, then it is שמחה an expression of joy, as this means that we take tradition, teaching and ethics of our multi-millenary past and give it to the future, to those who come after us.

Dear representatives of European Jewish congregations, „VAI-HI" — catastrophe, stood before you at the cemetery. Now, look and regard how the traditions of Apter Ruv or Nathan Hanover, of Goldfaden or Karpel Lipe's forerunners are handed over to our youth.

VEHAIA והיה "and shall be". These boys and girls are our joy and we pide ourselves with them.

This is the message you shall be taking with you when you go to your congregations, the message of Romanian Judaism.

CALL ON PRESIDENT NICOLAE CEAUŞESCU

Mr. Nicolae Ceaușescu, President of the Socialist Republic of Romania, received on Tuesday 31 May, 1983, Mr. Arthur Schneier, President of the Appeal for Conscience Foundation of U.S.A. who visited this country.

Present on the occasion was Ștefan Andrei, Minister of Foreign Affairs.

The guest tanked for the reception and expressed his satisfaction of having met again the head of the Romanian state.

During the talk, discussed were problems related to the development of Romanian—U.S. relations and aspects of current international life, especially the situation in the Middle East. The meeting passed in a cordial atmosphere.

VIZIT OF RABBI ARTHUR SCHNEIER

Rabbi Arthur Schneier, Rabbi of the "Park-East" Synagogue, Chairman of the North American section of the World Jewish Congress and President of the Appeal for Conscience Ecumenical Foundation, paid a short visit to this country on 30 and 31 May, 1983.

The guest was received in audience by President Nicolae Ceaușescu of the Socialist Republic of Romania.

Rabbi Arthur Schneier also took part at a dinner given in his honour by Mr. Ion Roșianu, Chairman of the Department of Cults.

Mrs. Maria Groza, deputy minister of foreign affairs also gave a lunch in his honour.

The same day, Rabbi A. Schneier was received in a fraternal atmosphere by His Beatitude Justin, Patriarch of the Romanian Orthodox Church. Present on the occasion was Mr. Ion Roșianu, Chairman of the Department of Cults.

His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen had a cordial meeting with Rabbi Schneier, in his office. A friendly exchange of views was held on current matters of Jewish life.

VISIT OF EUROPEAN JEWISH DELEGATIONS

In the first half of June, 1983, the Jewish Community of Romania received three fraternal visits. The first, from the social committee of the European Council for Community Services, that sent an important number of social workers to study the organisation of social assistance activity in our community. The second visit, organised by Rabbi Mordehai Piron of Zurich, represented Swiss Jews; 36 members of the Jewish Community of Zurich came, encouraged by their spiritual leader, to see Jewish life in Romania which impressed him during the visit he paid here almost two years ago. A delegation of Religious Consistory of Jews of Bulgaria also took part.

The guests visited Jewish religious and cultural institutes, social assistance institutions in Bucharest and in some provincial communities. They met community members in Dorohoi, Botoșani and Jassy, and our coreligionists of Zurich visited also Brașov. The European Jewish delegations took part in Divine services at the Choral Temple and at Oneg-Sabbath meals, which were also attended by members of the Israel Embassy at head with His Excellency Zvi Brosh, Ambassador of the State of Israel.

The Talmud Torah choirs gave a fine programme of Jewish traditional and folk songs. His Eminence welcomed those present and spoke of the community life throughout the country. His Eminence also said the wise "Divra Torah" at Oneg Sabbath and Kidush.

Speakers for the guests were: Mr. Anthony Kraiss (England), Mr. Malvyn Carlowe (England), Miss Cecile Mizrahi (Joint), and Mrs. Edith Kremsdorf (F.S.J.U. — Paris). Speakers during discussions were: Mrs. Loty Reich (Belgium), Mr. Herbert Kellener (Belgium), Mr. Weil (England), Mrs. Freedman (England), Mrs. Dreyfus (Zurich), Mr. Lewis (England), Mr. Iosif Avramov Levi (Bulgaria), Mrs. Nicole Goldmann (France), Mrs. Tehila Ofer (Israel), and Chief Rabbi Piron (Switzerland). The delegations and leaders of the F.J.C. took part in a reception given by His Excellency, the Ambassador of the State of Israel and Mrs. Zvi Brosh at their residence, and in the evening, went to the State Jewish Theatre where they watched a most successful show performed in Yiddish.

The three visits paid by delegations of European Jewry were an opportunity of mutual acquaintance and deepening fraternal relations between the Jews in East and West, all linked by the communion of belief and of ideals.

Both the delegation of the social committee of the European Council for Community Services and the delegation of Zurich Community expressed their satisfaction at what they had seen here and told us of the impressions with which they leave. In this issue we publish the statements made by Rabbi Mordehai Piron, by Mrs. Nicole Goldman, by Mrs. Tehila Ofer and by Mr. Shmuel Perl of Antwerp — Belgium.

AUDIENCE AT THE DEPARTMENT OF CULTS

On 6 June, 1983, Mr. Ion Roșianu, Chairman of the Department of Cults, received His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen who was accompanied by representatives of the delegation of European Council of Jewish Community Services and of the delegation of Jewish Community of Switzerland.

Rabbi Mordehai Piron of Zurich and Mrs. Nicole Goldmann of Paris, director of the European Council of Jewish Communities, conveyed they homage and expressed gratitude to the Romanian government for the broad possibilities accorded to the Jews of Romania to live as Jews, from the religious, national and cultural points of view.

At the same time they stressed the humaneness with which the question of Aliyah is dealt with in Romania, for the reunion of Jewish families in Israel.

They praised the merits of His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen and his associates of the F.J.C. in maintaining the Jewish religious and cultural institutions, that can be envied by many large communities throughout the world.

The Chairman of the Department of Cults, Mr. Ion Roșianu made an impressive and well substantiated exposition on the policy of religious freedom and civic equality pursued by the government of socialist Romania.

He emphasized the relations of perfect harmony that exist with Chief Rabbi Dr. Moses Rosen, and also highlighted the active contribution made by the leader of the Mozaic Cult and his tireless work in the service of the homeland, of the community he shepherds and of peace.

The audience passed in a cordial atmosphere.

VISIT OF EUROPEAN JEWISH DELEGATIONS

GUESTS' DECLARATIONS

A SPECIAL EXPERIENCE

The impressions of our delegation, of the Jews of Switzerland, after having visited Jewish communities in Romania are that we have had a special experience here.

We wish to express our feelings of gratitude, respect and deepest admiration for Chief Rabbi Dr. Moses Rosen, שליט"א whose epoch-making achievements, thorough Judaic knowledge and spiritual authority arouse feelings of admiration and pride not only with the Jews in Switzerland but with those all over the world.

It is difficult if not impossible to describe the enthusiasm of the Swiss Jews for everything they saw. They just could not believe their eyes and ears, and very often they were moved to tears.

We are now linked by close ties of friendship with the Jews of Romania and particularly with their highly esteemed Chief Rabbi. We shall never forget this visit and shall tell others too, about all these wonderful things we saw here.

Sincere thanks to all who looked after us, Mr. Emil Schechter, general secretary, eng. Theodor Blumenfeld, Chairman of the Jewish Community of Bucharest, to all the others, just as to Rabbi Marius שליט"א for his wonderful Biblical commentary on Saturday afternoon.

Best wishes to the Jews of Romania.

RABBI M. PIRON — Zürich

BEST IMPRESSIONS

I have extraordinary impressions of what I have seen here.

We came on a mission of **acquaintance** with your community, and leave with the feeling of **gratitude** for everything you are achieving. Under the leadership of Chief Rabbi Dr. Rosen, genuine miracles are performed in all the Jewish institutions. Impressive and most uncommon are the endeavours of your Chief Rabbi of conveying Jewish identity to the new generations for whom Talmud Torah courses are organised as also wonderful choirs and orchestras. At the same time, there is great concern for maintaining dignified Jewish life in the old people's homes, which are really exemplary, in most dignified social assistance, caring for the sick and old people without families, in everything that concerns our coreligionists.

I admire and appreciate greatly the understanding and humane attitude of the Romanian state, which accords also the possibility of a free and dignified Jewish life and the liberty to go Aliyah of those who wish to do so.

We are impressed also by reception we had from the Chairman of the Department of Cults, with whom we had a sincere and most interesting talk.

I wish to say again that we leave Romania with the best impressions.

NICOLE GOLDMANN — Paris

ETERNITY TO ISRAEL

Paraphrasing the motto of Hanukka „Nes gadol haia sham" („A great miracle happened there"), we also say "A great miracle is happening here". This is the feeling you get when you hear and see the choirs and orchestras of the Jewish community of Bucharest.

Listening to the songs and melodies of these Talmud Torah choirs, the blending of the sounds goes right to the core of your heart, while they remind you of the Jewish townlet that no longer exists and on the other hand recall the sounds of hope in the future, in "the land of my love", the title of one of the songs. The children and youth of Talmud Torah are a live expression of "Netzach Israel lo ieşaker" ("Eternity of Israel shall not dissapoint"), because they return to Judaism from far away "af al pi chen velamrot hacol" (with all that, and in spite of all the vicissitudes of Israel's history), with the aid of the Hebrew word.

There is no need for more than that, to convince you of the wonderful work done here, in various sections of Jewish life on the initiative and under the leadership of the Chief Rabbi of Romania, Dr. Moses Rosen.

As an Israeli, original from Romania, I have experienced here feelings that moved me to tears, because I felt that in the hearts of the singers and members of the orchestra the same flame burns that burnt in my heart many years ago, prior to having immigrated to Israel.

And this is the secret of the continuity of the Jewish people.

TEHILA OFER
"Maariv", Israel

OUR ADMIRATION

We wish to express, Eminence, our admiration for your selfless activity in the service of our brothers in the community which you lead so that they may live a genuinely Jewish life. Your achievements in the social domain, especially as regards financial aid, food parcels, daily distribution of meals for the needy, the old people's homes as also the cultural-religious life, as for instance the upkeep of synagogues, Talmud Torah courses, educational activities for the Jewish youth in the Iudaic spirit and others, impressed us deeply.

The concert given by the choir and orchestras yesterday evening, which we attended, greatly impressed us and, as Rabbi Mordehai Piron of Zurich so well said "one eye wept at the thought of the strong and flourishing Jewish community of former years in Romania, and the other one was glad for what it could see now and here, and which confirms that "Israel lives and shall live for ever". We also express our admiration for the "Revista Cultului Mozaic" which comes out in four languages. It is a means of communications for all Jews in Romania and is read with great interest also by Jews in the other East European countries and in the whole world.

Thanks are due to Mr. H. Riemer, its editor, because to publish a journal in these qualitative conditions is not easy and requires special talent.

We believe that we, the Jews in the West, should express our thanks for your activity and for that of the Federation, of eng. Blumenfeld, of the general secretary Mr. E. Schechter, lawyer, for their selfless activity.

With special esteem
Rabbi SHMUEL PERL and the Antwerp — Belgium delegation

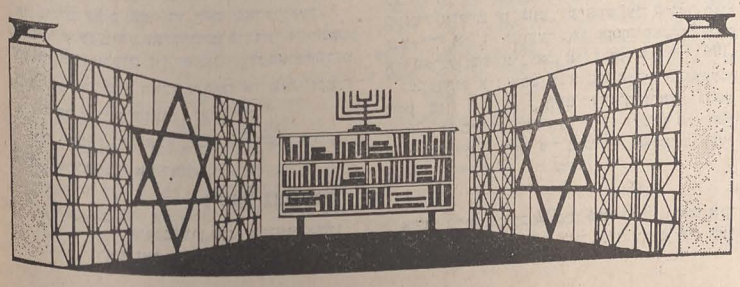

THE JEWISH PEOPLE DO NOT FORGET THEIR BENEFACTORS

VIORICA AGARICI WRENCHED MORE THAN ONE THOUSAND JEWS FROM THE CLAWS OF DEATH

Two "death trains" left the Jassy railway station, the second day after "that Sunday" when numerous Jews were massacred in the city: one reached the Iloaei Bridge, the other Călăraşi. Of the first train, in which 1974 Jews were crammed, if 776 arrived alive this was due that the distance was covered in "only" eight hours (instead of the usual half hour); of the second train, with 2,530 Jewish, if, after almost seven days of travel 1,011 managed to reach the destination alive, this was due to Viorica Agarici.

●

Viorica Agarici did not have the satisfaction of going to Jerusalem herself to plant — on 8 June this year — a tree on Alley of the Just (Yad Vashem); the departed from this world on 18 February 1979, at the age of 93.

Viorica Agarici was chairman of the Roman branch of the Red Cross and as such was present at the railway station giving assistance to the wounded who came by train from the front.

In the morning of 3 July 1941, when a new train arrived in the station, from which cries and moans were heard more than at any other time, Viorica Agarici immediately went on the platform to do her duty. To her amazement she was stopped, and the doors of the train were not opened, as was customary. No matter how she tried, she was categorically refused: "They are Yids of Jassy".

"The Red Cross makes no distinction between the needy !"

Defying the bayonettes which threatened her, Viorica Agarici insisted so much, warning that she will break the doors of the train, that in the end a waggon was finally opened. Then she saw — she and the station officials — hell before her (she told us later : „In a thick layer of human filth and blood, scores upon scores of people in each waggon, naked, frantic, crammed like sardines, dead, dying and alive: they had been travelling for three days in terrible heat, in freight cars hermetically closed in which carbide had been transported previously. They reeked terribly!"). The train, that should have left immediately, was shunted on a side line; with the help of a close-by sanitary company — also on the insistence of Viorica Agarici — those in the train were taken off (just as the scores of dead bodies), washed (with hoses, as it was impossible to wash them otherwise), were given the necessary care, the waggons cleaned, food was brought and especially water of which there was no drop throughout the previous three days. The train continued its journey in the morning of the second day. That is all, simple?

But if Viorica Agarici had not stepped in with the energy of a super human being in Roman, none of the 1,011 Jews in the train would have reached destination, in the above-mentioned condition. The train required another almost four days to reach Călăraşi, being shunted here and there, as the officials had not decided what to do with those Jews...

●

What happened in Roman, after "the death train" left? There were two kinds of reaction, when the town learned about what Viorica Agarici did:

many Jews walked passed her house, for several days on end, some put flowers on her windows, others dared to knock at her door and wish her good health, just like that, without any explanation or indication; on the street they greeted her with deep respect;

a number of hoodlums threw stones in her windows; and when Viorica Agarici under threats had to resign from the office of chairman of the Red Cross branch and take refuge in Bucharest, her house, left alone, was broken into and her furniture destroyed.

In token of gratitude, the Federation of Jewish Communities gave her for many decades a monthly social assistance until her death, as a symbolical gratitude, a well-deserved homage.

M. M.

THE MESSAGE OF HIS EMINENCE THE CHIEF RABBI DR. MOSES ROSEN

His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen received an invitation from the Committee of the Israeli Jews originars of Romania to take part in the planting ceremony in the ALLEY OF THE JUST in Jerusalem, of a tree in memory of the unforgettable VIORICA AGARICI who, due to her humaneness and courage shown during the days of the pogrom in Jassy, in the summer of 1941, saved more than one thousand Jews from death.

Owing to reasons independent of his will, His Eminence did not have the possibility of attending personally, but sent the following message :

Dear Friends,

I received your letter of 22 May 1983, today. Hence, I am sorry that I cannot take part in time with my message and that of the Federation of Jewish Communities of Romania, in your festivity that takes place this very day to honour the memory of Viorica Agarici, one of the Hassidot Umot Haolam.

I myself looked for the deceased — in the early '50s — and after I succeeded in finding her, considered that it was our duty to express our gratitude in the form of monthly money assistance, which we gave her for 20 or more years.

I called on her several times to make her feel the warmth of the feelings nurtured by the Jews for those who helped them when Jewish lives were ruthlessly put a stop to.

Viorica Agarici rehabilitated the human species, proving that, if there are beasts with human faces in the world, there are also noble examples which well deserve the Biblical definition of "creatures made in God's image and likeness".

The tree her son plants today in the Holy soil of Israel in her memory, shall embody a distinguished and choice daughter of the Romanian people, well-deserved not only by the Jewish people but also by the whole of mankind.

May her memory be blessed for ever !

With special esteem

CHIEF RABBI DR. MOSES ROSEN

VISIT OF A JEWISH DELEGATION OF BULGARIA

The Federation of Jewish Communities of Romania was host, between 3 and 10 June, to a delegation of the Jewish Communities of Bulgaria. The delegation included: Iosif Avramov Levi, Chairman of the Religious Consistory of the Jews of Bulgaria, Matilda Sabetaeva Avramova, Haim Mordehai Meshulam (Hazan), Mazal Avramova Meshulam and Maria Avramova Aronetti.

The delegation members visited Jewish community institutions in Bucharest and in the provinces. They were greeted by His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen, who extended them a warm fraternal welcome.

Mr. Iosif Avramov Levi, Chairman of the Religious Consistory of the Jews of Bulgaria described in his speeches, past and present aspects of Judaism in his country and enthusiastically praised the activity of the Federation of Jewish Communities of Romania, under the wise leadership of its spiritual shepherd, His Eminence, Chief Rabbi Dr. Moses Rosen.

The guests expressed their gratitude for the warm reception they enjoyed and conveyed to His Eminence and to the other leaders of the F.J.C. an invitation to reciprocate their visit. The invitation was accepted with pleasure.

דאָס פינטעלע ייד

(המשך פון זייט 11)

ווינע הערגער.) זיי האבן געבראכט א קאלטן
ראשאיזן דין וחשבון. אן א שום וויזיע אן א
שום אמונה, אן א שום האפענונג. זיי האבן נישט
פארשטאנען אז אין קריאת — שמע איז אויך דא
א אחדות „שמע ישראל, ה'אלקינו ה'אחד „הער
אים ישראל אונזער גאט איז איין און איינצי-
ער". האט אין אונזער דעקלאראציע אין ס'איז
דא אן ערגע „אני ד' אלקיכם" (איך בין אייער
גאט). דאס איז די דעקלאראציע פון הקדוש ברוך
הוא, איך דא איז נישט מעגלעך איינע אן דער
אנדערער און זיי זענען פארבינדן מיט אי-
ן-ס'ן דער.

„אני ה' אלקיכם" (איך בין אייער גאט), תמיד,
איז אלע ציישן מזון דער ייד געדענקען „אשר
הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים"
(איך דאָ איך ארויסגענומען פון מצרים
פון ארץ ציל — אז איך בין פאר אייך א גאט)
(אין דער פונדאמענטאלער ציל און אלעס וואס
נו נעשעט אונז קאן נישט ארויסרייסן פון אונזערע
הערצער די פולשטענדיקע אמונה אז דער וואס
דאס מיט אונז נעמען דעם נס פון יציאת מצרים
אז נאכדעם א סך אנדערע נסים, אז ער זאל

תמיד זיין אונזער גאט, דערפאר צי ענדע פון פסוק
בלייבט ער „אני ה' אלקיכם", (איך בין אייער
גאט).

יהושע און כלב האבן פארשטאנען דעם אמת פון
דער פאעזיע „אם חפץ בנו ה', (אויב גאט וויל
אונז). זיי זענען נישט נאכגעזיינגען נאך זייערע
הארץ געפילן און נאך זייער פשוט זען פון זייערע
אויגן, נאר זיי האבן געקוקט אין דערווייטנס, עין
בעין, די ישועה פון גאט וואס איז נאענט.

און דערמיט ער זאל הערען האבן אזא וויטע
קוק, האט משה רבינו אים געגעבן דאס אות
„יוד" ביים אנהייב פון זיין נאמען, דאס פלעגנסטע
אות פון דעם אלף-בית, גענוי ווי ישראל איז „המעט
מכל העמים" (דער קלענסטער פון אלע פעלקער),
אבער „דאס פינטעלע ייד" סימבאליזירט דעם
הייליקן פונק וואס ליגט טיף אין הארץ, די
אמונה, די וויזיע.

דאס „יודעלע" פון יהושע האט אים ארויסגע-
האלפן פון דער שלעכטער עצה פון די מרגלים. א
פירער פון יידן, וועלכער הייבט אן זיין ארבעט מיט
אהבת ישראל, מיט דער „יוד" איז ער מקריש
זיינע כוחות און ער איז זוכה ארייבצוברענגען זיין
פאלק אין ארץ — ישראל.

רב באזוך פון דעלענאציעס פונעם איראָפּעאישן יידנטום

די דערקלערונגען פון די געסט

אין אומפארגעסלעך געשעעניש

מיר באוונדערן

די איינדרוקן פון אונזער דעלעגאציע, פון די
ידן פון דער שווייץ, נאך דעם באזוך אין די
ידישע קהילות פון רומעניע, זענען אויסערגע-
וועלעכע.

מיר ווילן אויסדרוקן אונזערע געפילן פון דאנק-
באריקייט דעם רב הראשי ד'ר דוד משה ראָזען
שיים"א, וועמענס עפּאכעלע דערנרייכונגען, זיין
ברייאות אין תורה אין אין תלמוד און זיין נייסטיקע
אויפארעטעט, רופן ארויס באוונדערונג און שטאלץ
נישט נאר ביים יידנטום אין דער שווייץ, נאר אויף
דער גאנצער וועלט.

ס'איז שווער, כמעט אומעגלעך צו באשרייבן
די באגייסטערונג פון די שווייצארישע יידן פאר
דעם אלעמען וואס זיי האבן געזען. איינציקע מאָל
האבן זיי נישט געגלויבט זייערע איינענע אויגן.
אזן אָפּטמאָל זענען זיי געווען גערירט ביז טרערן.

איצט זענען מיר פארבינדן דורך א ווארעמער
פיינדשאפט מיט די יידן פון רומעניע און מיט
דיער הייליגעשעצטן רב הראשי.

מיר וועלן קיינמאָל נישט פארגעסן דעם באזוך
אין מיר וועלן דערציילן אויך אנדערע וועגן די
אלע ווונדערבארע זאכן וואס מיר האבן דא געזען.

א גרויסן דאנק פאר די אלע וואס האָבן זיך באמיט
פאר אונז, דעם ה' גענעראל סעקרעטאר עמיל
שעכטער, דעם ה' פרעזידענט פון דער בוקארעשטער
ידישער קהילה, אינזיט. ט. בלומענפעלד, ווי אויך
דעם רב מארילוס שליט"א, פאר זיינע ווונדערבארע
דברי תורה.

די בעסטע ווינטשן פאר דער ידישער קהילה
אין רומעניע.

הרב **מרדכי פּיראָן** ציריך

מיט די בעסטע איינדרוקן

מיינע איינדרוקן פון דעם אלעמען וואס איך
האב געזען, זענען אויסערגעוועלעכע. איך בין
נעקומען זיך באפעלען מיט אייער קהילה אין מיר
אנערקענען איצט אלע אייערע גרויסע דערגרייי-
כונגען. אונטער דער אנפירונג פון הרב הראשי
ד'ר דוד משה ראָזען, קומען דא פאר אמת'דיקע
נפשים אין אלע יידישע אנטשאלטן. ס'זענען איינ-
דרוקספול און אויך הויצאמן הכלל. די באמיונגען
פונעם הרב הראשי איבערצוגעבן דעם יידישן פונק
דעם יונגן דור, אין וועלכן צוועק ער ארגאניזירט
דאס תורה קורסן, ווונדערבארע כארן און ארקעס-
טערס. דעמגלייכן עקזיסטירט דא א לעבהאפטע
מעטיקיס כדי אויפצוהאלטן א ווירדיק ידיש לעבן
אין די בתי — אבות, אין דער גוט ארגאניזירטער
סאציאלער הילף, אין דער זארג פאר קראנקע,
פאר עלנטע זקנים אן משפחות.

איך באוונדער און דורק אויס מיין שאצונג
פאר דער מענטשלעכער שטעלונג, א פולע מיט
פארשטענדניש פון דער רומענישער מלוכה, וועל-
כע גיט די מעגלעכקייט פאר א פריי ידיש לעבן
און פרייע עליה פאר די וואס פאדערן עס.

מיר זענען טיף באאיינדרוקט פון דער אויפנאמע
ביים ה' פרעזידענט פון קולטוס — דעפארטאמענט,
מיט וועלכן מיר האבן גלייכאזן אן אויפריכטיקן
און זייער אינטערעסאנטן געשפּרעך.

איך באמאן נאך אמאָל, מיר פארלאזן רומעניע
מיט די בעסטע איינדרוקן.

ניקאָל גאָלדמאן

דירעקטאָרין פון „אייראָפּעאישן
ראט פאר קהילה-שרותים", פאריז.

דבר בעתו — אגוט וואָרט

הרב זאב גוטליב — זצ"ל

חוקת

וענען צוויי נסיונות רעד זיך אין דער היינטיגער
פרשה. איין מאל האבען ישראל געמאכט א טומעל:
גיב אונס וואסער. מיר זענען דורשטיג. דערויף
האט רב"ע זיי נישט געשטראפט. אבער דאנאך
האבען זיי זיך געזוכט טענות צו זייער „דיעט",
דעם מן. עס האט זיך זיי געהוכט אז אין מצרים
האבען זיי בעססער געגעסען. דאס איז געווען סתם
לשון הרע. דאפאר האט מען זיי געטשראפט.

אין היינטיגען „פרק" לייענען מיר אז דיע יו-
דען האבען אזוי צעהן מאל דעם רב"ע „געפרוכט"
צי ער קענען, צי ער וועט העלפען, ווע עס שטעהט
אין דער תורה „זיי האבען מיך געפרוכט צעהן
מאל". און-נעט צו דיע תורה-" זיי האבען נישט
זיך צו געהערט צו מיין קול". ואם הייסען דיע
לעצטע צוגעשטעלטע דריי ווערטער? נור התכ"ה
ערקלערט, פארוואס האבען זיי מיך צעהן מאל
געפרופט, וויל זיי האבען נישט געוואלט זיך צו
הערען.

דערפאר ווארינט משה רבינו דיע יודען „שמע
ישראל", הער, פרעטשטעה און פאלג אונז הש"ה
ואנט. ממילא ווירד זיין „ואהבת את ה'". דו ווירסט
דאס טוהן מיט גרוים ליבשאפט און צופריעדען
זיין.

בלק

סיי בלק דער מלך פון מואב און סיי בלעם הרשע
„דער כשוף מאכער" זענען געווען ישראל'ס שנ-
אים. ביידע האבען געזוכט ישראל צו שעדיגען.
גור בלעם רופען מאר תמיד „דער רשע", אבער
נישט בלק'ן. פערקעהרט דיע גאנצע פרשה הייסט
נאך איהם. ואם איז דער חילוק? —

נור בלק איז געווען אן אפענער שונא. ער האט
מורא געהאט פון ישראל און האט געזוכט וועגען
קענען זיי. אבער בלעם האט זיך געשטעלט אלס
כלומרשט א פריינט ואם ווילל זיי נאר בעגשען.
און אין דעם האט געשטעהט באהאלטענערע ניפט.

„בעסער שטראף רייד פון אן אמתן פריינט" איידער
„ברכות" פון א פאלשען ויע בלעם".

און נאך א חילוק. בלק האט זיי געוואלט שעדי-
גען פיזיש. קענען דעם קענען מען זיך שיצען.
אבער בלעם האט געזוכט דעם גייסט פון ישראל
צו צערשטערען, זייער מאראלישעס לעבען אונ-
טערצוגראבען. און נאך אללע „ברכות" איז עס
איהם טאקי געלונגען צו געבען אן עצה"לע מיט דיע
„בנות מואב" און „בנות מדין". דאס האט אפגע-
קאסט דיע יודען 24 טויזענט נפשות ואם זענען
געשטארבען.

דערפאר רופט מען איהם „בלעם הרשע".

ויע אזוי בעט זיך דור המלך: „ה' לי בעוזרי".
רב"ע שיץ מיך קענען מיינע „העלפערס". „ואני
אראה בשונאי". מיינע אפענע שונאים קענען איך
אליין זעהן און זיי בייקומען.

הרב ד"ר זאב גאָטליב זצ"ל

צו די שלושים פון דער פטירה פון הרב ד'ר
זאב גאָטליב זצ"ל, האָט די תל-אביב'ער צייטונג
„הצופה", פּובליקירט איינעם נומער פון 16טן מאי
1983 פאָלגענדן נעקראָלאָג:

אין יום-העצמאות, ה' אייר, תשמ"ג, איז אין
ירושלים נפטר געוואָרן איינער פון די ווייניקע
וואָס האָבן מיט זיך פאָרגעשטעלט תורה
און חכמה, א ייד פון תורה און מעשים
טובים, מיט אידעלן כאראקטער, גרייט סיי
ווען צו העפלן מענטשן אין זייער גוטס. זייגע
גייסטיקע שטריכן, זיין וואָרעמע נשמה, האָבן זיך
אויסגעדרוקט אין זיין מילד וואָרט, א וואָרט פון
א חכם. הרב ד'ר זאב גאָטליב, איז געבוירן גע-
וואָרן אין חודש ניסן תר"י אין פאָלטשא מאלא,
מזרח גאליציע. זיין פאָטער איז געווען הרב משה
לייב ז"ל און די מוטער די רבנית פרימע, ז"ל.
נאָך אין זיינע יונגט-יאָרן, האָבן אים באַוווסטע
רבנים גאונים געגעבן סמיכות אויף רב. ער האָט
שטודירט אויף דעם ווייניער אוניווערסיטעט און
האָט אין 1937 באקומען דעם דאָקטאָר טיטל מיט
זיין דיזערטאציע וועגן „תרגום יונתן". ער האָט
חתונה געהאַט מיט ברכה ראָזען ז"ל, די טאָכטער
פון הרב אברהם אריה ראָזען זצ"ל פון פאָלטשישען
רומעניע, די שוועסטער פון הרב הראשי פון רו-
מעניע, ד'ר דוד משה ראָזען שליט"א.

אין 1936—1938, איז הרב גאָטליב געווען טע-
טיק אין די ווייניער קהילות „אנשי צדק". און נוה
שלום". ער איז געווען איינער פון די אָרגאניזא-
טאָרן פון דער „עלית הנוער" פון עסטרייך, און
איז געווען טעטיק אין דער „מזרחי" באוועגונג.
נאָכן „אנשלוס" מיט דייטשלאַנד, האָט ער גע-
נאָכן זיין אַרויספאָר באוויליגונג קיין ישראל, א
משפחה מיט פיל קינדער, וואָס האָט נישט גע-
האָט די מעגלעכקייט זיך צו ראָטעווען. הרב גאָט-
ליב האָט פאָרלאָזט עסטרייך אין לעצטן מאָמענט,
און האָט עמיגרירט קיין ענגלאַנד, ענדע יאָר 1938.
אין לאָנדאָן האָט ער פאָרגעזעצט די חינוך טע-
טיקייט. ביים אויסברוך פון דער צווייטער וועלט
מלחמה האָט ער געשאפן און אָנגעפירט א חינוך
צענטער פאר די קינדער פון עמיגראַנטן אין ענ-
גלאַנד. אין די מלחמה יאָרן, האָט ער זיך אָפּגע-
געבן מיט יידישן חינוך אין לאָנדאָן.

אין 1950, איז ער געוויילט געוואָרן אלס הייפּט-
רב אין גלעזגאָו. ער איז געווען אב בית-דין און
איז באַרימט געוואָרן דורך זיין אויטאָריטעט און
אלס מזרחי מנהיג.

הרב גאָטליב האָט געשריבן אסך ביכער איבער
יידישע פראָבלעמען אין ענגלאַנד.

אין 1977 האָט ער זיך באַזעצט אין ירושלים.
ווי ער איז געווען טעטיק אין דעם אינסטיטוט
„רב קוק". ער האָט דאָרטן געדרוקט א עדיציע
„ספּורנה", און די גרונד שאפונג פון זיין שווער,
עיתן אריה".

ער האָט איבערגעלאָזט א כתב-יד איבער „פּרקי
דרבי אליעזר", און דאָס בוך וועט איינגיכן דער-
שיינען.

אלס נאָענטער פריינד, וואָס פלעג זיך מיט אים
באַגעגענען טעגלעך, און האָב נעהאַט דאָס פאַר-
גענינן אויסצוהערן זיינע קלוגע ווערטער, איז מיר
שווער צו מאַכן א פולע אָפּשאַצונג איבער זיין
גרויס פערזענלעכקייט.

ביז אין דיי לעצטע טעג, האָט ער געהאַלטן קור-
סן פון תלמוד תורה כוחרי און מורה נבוכים.

ער איז געגאַנגען אויפן דרך הישר און זיינע מע-
שים זענען געווען נאָך מער ווי זיין חכמה.

איך האָב ליב געהאַט דעם מענטש פאַר דער
איידעלקייט פון זיין נשמה, פאַר זיין עטישער אויס-
פירונג. איך וואָלט געוואָנט זי זאָגן, עז ער איז
געווען איינער פון די 36 צדיקים פון דער דורות.
ער איז אַרויסגעריסן געוואָרן פון אונזער; דייעו
איז דעם מאַמענט ווען ער האָט געגרייט זיין נאָך
מער וואָגיקן ביישטייער איז דער אנטוויקלונג פון
אונזער הייליגער ליטעראַטור. זיין שעפערישע מי
איז ליידער איבערגעריסן געוואָרן. חבל על דאבדין
ולא משתכחין!

מ. קאַלעכהיים

מעסאַזש פון הרב הראשי ד"ר דוד משה ראָזען שליט"א

הרב הראשי ד'ר דוד משה ראָזען שליט"א, האָט
באקומען אן איינלאַדונג פון די עולי רומניה אין
ישראל אַנטייל צו נעמען אין דעם פלאַנצן א בוים
אויף דער אלעיע אין דיי חסידי אומות העולם אין
ירושלים, אין אנדענק פון דער נישט פארגעסע-
נער וויאָריקע אגאַרטיש, וועלכע האָט א דאַנק איר
מענטשלעכקייט און מוט, גראַטעוועט איבער טוי-
זנט יידן אין די שוידער טעג פונעם פאַנדאָם וואָס
איז פאָרגעקומען אין יאָס, אין זומער פון יאָר 1941.

געמעגדיק אין אכט אז איבער סיבות אומאָפּענ-
ניקע פון זיין ווילן, האָט דער רב הראשי נישט
געהאַט די מעגלעכקייט אַנטייל צו נעמען אין דער
פייערלעכקייט, האָט ער געשיקט פאָלגענדן מע-
סאַזש:

אייער ברייוו פונעם 22סטן מאי 1983, האָב איך
היינט באקומען. עס טוט מיר לייד וואָס אין קען
נישט אַנטייל נעמען דעכטעייטיק מיט מיין מע-
סאַזש און מצד דער פעדעראַציע פון די ידישע קהי-
לות אין רומעניע, אין די פייערלעכקייטן וואָס
קומען פאָר היינט אין אנדענק פון וויאָריקע אגאַ-
ריטש, איינע פון די חסידות אומות העולם.

איך האָב פערזענלעך אויפגעזוכט די פאַרשטאַר-
בענע אין אָנפאַנג פון די פופציקער יאָרן און ס'איז
מיר געלינגען זי צו געפינען, רעכענענדיק אז
ס'איז אונזער פליכט איר אויסצודריקן אונזער
דאַנקבאַרקייט דורך א מאַטעריעלער הילף וואָס מיר
האָבן איר געלייסטעט אין ערך פון איבער צוואַנציק
יאָר.

איך האָב זי מערערע מאָל באַזוכט, כדי איר
אויסדרוקן דאָס וואַרעמקייט פון די יידישע גע-
פילן לגבי די וואָס האָבן אונז געהאָלפן בעת צרה,
אין א צייט ווען יידישע לעבנס זענען אומגע-
בראַכט געוואָרן אָן רחמנות.

איר האָט זי מערערע מאָל באַזוכט, כדי איר
אויסדרוקן דאָס וואַרעמקייט פון די יידישע גע-
פילן לגבי די וואָס האָבן אונז געהאָלפן בעת צרה,
אין א צייט ווען יידישע לעבנס זענען אומגע-
בראַכט געוואָרן אָן רחמנות.

צו דיי שלושים פון דער פטירה פון הרב ד'ר
זאב גאָטליב זצ"ל, האָט די תל-אביב'ער צייטונג
„הצופה", פּובליקירט איינעם נומער פון 16טן מאי
1983 פאָלגענדן נעקראָלאָג:

אין יום-העצמאות, ה' אייר, תשמ"ג, איז אין
ירושלים נפטר געוואָרן איינער פון די ווייניקע
וואָס האָבן מיט זיך פאָרגעשטעלט תורה
און חכמה, א ייד פון תורה און מעשים
טובים, מיט אידעלן כאראקטער, גרייט סיי
ווען צו העפלן מענטשן אין זייער גוטס. זייגע
גייסטיקע שטריכן, זיין וואָרעמע נשמה, האָבן זיך
אויסגעדרוקט אין זיין מילד וואָרט, א וואָרט פון
א חכם. הרב ד'ר זאב גאָטליב, איז געבוירן גע-
וואָרן אין חודש ניסן תר"י אין פאָלטשא מאלא,
מזרח גאליציע. זיין פאָטער איז געווען הרב משה
לייב ז"ל און די מוטער די רבנית פרימע, ז"ל.
נאָך אין זיינע יונגט-יאָרן, האָבן אים באַוווסטע
רבנים גאונים געגעבן סמיכות אויף רב. ער האָט
שטודירט אויף דעם ווייניער אוניווערסיטעט און
האָט אין 1937 באקומען דעם דאָקטאָר טיטל מיט
זיין דיזערטאציע וועגן „תרגום יונתן". ער האָט
חתונה געהאַט מיט ברכה ראָזען ז"ל, די טאָכטער
פון הרב אברהם אריה ראָזען זצ"ל פון פאָלטשישען
רומעניע, די שוועסטער פון הרב הראשי פון רו-
מעניע, ד'ר דוד משה ראָזען שליט"א.

אין 1936—1938, איז הרב גאָטליב געווען טע-
טיק אין די ווייניער קהילות „אנשי צדק". און נוה
שלום". ער איז געווען איינער פון די אָרגאַניזא-
טאָרן פון דער „עלית הנוער" פון עסטרייך, און
איז געווען טעטיק אין דער „מזרחי" באוועגונג.
נאָכן „אנשלוס" מיט דייטשלאַנד, האָט ער גע-
נאָכן זיין אַרויספאָר באַוויליגונג קיין ישראל, א
משפחה מיט פיל קינדער, וואָס האָט נישט גע-
האָט די מעגלעכקייט זיך צו ראָטעווען. הרב גאָט-
ליב האָט פאָרלאָזט עסטרייך אין לעצטן מאָמענט,
און האָט עמיגרירט קיין ענגלאַנד, ענדע יאָר 1938.
אין לאָנדאָן האָט ער פאָרגעזעצט די חינוך טע-
טיקייט. ביים אויסברוך פון דער צווייטער וועלט
מלחמה האָט ער געשאפן און אָנגעפירט א חינוך
צענטער פאר די קינדער פון עמיגראַנטן אין ענ-
גלאַנד. אין די מלחמה יאָרן, האָט ער זיך אָפּגע-
געבן מיט יידישן חינוך אין לאָנדאָן.

אין 1950, איז ער געוויילט געוואָרן אלס הייפּט-
רב אין גלעזגאָו. ער איז געווען אב בית-דין און
איז באַרימט געוואָרן דורך זיין אויטאָריטעט און
אלס מזרחי מנהיג.

הרב גאָטליב האָט געשריבן אסך ביכער איבער
יידישע פראָבלעמען אין ענגלאַנד.

אין 1977 האָט ער זיך באַזעצט אין ירושלים.
ווי ער איז געווען טעטיק אין דעם אינסטיטוט
„רב קוק". ער האָט דאָרטן געדרוקט א עדיציע
„ספּורנה", און די גרונד שאפונג פון זיין שווער,
עיתן אריה".

ער האָט איבערגעלאָזט א כתב-יד איבער „פּרקי
דרבי אליעזר", און דאָס בוך וועט איינגיכן דער-
שיינען.

אלס נאָענטער פריינד, וואָס פלעג זיך מיט אים
באַגעגענען טעגלעך, און האָב נעהאַט דאָס פאַר-
גענינן אויסצוהערן זיינע קלוגע ווערטער, איז מיר
שווער צו מאַכן א פולע אָפּשאַצונג איבער זיין
גרויס פערזענלעכקייט.

ביז אין די לעצטע טעג, האָט ער געהאַלטן קור-
סן פון תלמוד תורה כוחרי און מורה נבוכים.

ער איז געגאַנגען אויפן דרך הישר און זיינע מע-
שים זענען געווען נאָך מער ווי זיין חכמה.

איך האָב ליב געהאַט דעם מענטש פאַר דער
איידעלקייט פון זיין נשמה, פאַר זיין עטישער אויס-
פירונג. איך וואָלט געוואָנט זי זאָגן, עז ער איז
געווען איינער פון די 36 צדיקים פון דער דורות.
ער איז אַרויסגעריסן געוואָרן פון אונזער; דייעו
איז דעם מאַמענט ווען ער האָט געגרייט זיין נאָך
מער וואָגיקן ביישטייער איז דער אנטוויקלונג פון
אונזער הייליגער ליטעראַטור. זיין שעפערישע מי
איז ליידער איבערגעריסן געוואָרן. חבל על דאבדין
ולא משתכחין!

מ. קאַלעכהיים

וויאָריקע אגאַרטיש האָט געהאַליטיטרט דעם
נאָמען מענטש, דערווייזנדיק אז אויב אויף דער
וועלט עקזיסטירן ווילדע חיות בצורת אדם, געפו-
נען זיך אויך איידעלע עקזעמפּלאַרן וואָס זע-
נען ראוי אָנגערופן צו ווערן „בצלמו, ובצלם אל-
קים" (מענטשן באשאפענע לויט גאָט'ס געשטאַלט).

דעם בוים וואָס איר זען פלאַנצט היינט אין דער
הייליקער ערד פון ישראל איז איר אנדענק, וועט
מיט זיך פאַרשטעלן דאָס געשטאַלט פון אַ איי-
דעלער און אויסדערווייטער מאַטטער-פונעם רו-
מענישן פאָלק, מיט גרויסע פאַרדינסטן נישט נאָר
פאַרן יידישן פאָלק, נאָר אויך פאַר דער גאַנצער
מענטשהייט.

זאָל איר אנדענק זיין געבענטשט.

מיט כבוד

הרב הראשי ד'ר דוד משה ראָזען

דער אידישער קול

דער אידישער קול פון ליטע, לעטלאנד און ווייסרוסלאנד

15.6.1983 ● יום שלישי, ז' תמוז תשמ"ג

אין אייגנע שטים אויף אייגנע ווערטער

קשר רבינו אל עניני הלכה

מאמר ראשון

בשם הרב הגאון רבי יחזקאל לוין זצ"ל

בשם הרב הגאון רבי יחזקאל לוין זצ"ל, ראש הישיבה בישיבת הר הבחירה, ראש הישיבה בישיבת הר הבחירה, ראש הישיבה בישיבת הר הבחירה

יום ד' | מספר 532 | ● | הדפסה יומית עברית בארץ ישראל

הרב ל"ל לוין נשאל: "מאי דהיפוך מ"אלא מאי"?

"אלא מאי" — "אלא מאי" המהפכה

מאת: מרדכי בן-עמי

בשיעור הבוקר בישיבת "בית-מדרש לתורה" בשכונת הר-נוף, ישב הרב ל"ל לוין ולמד עם תלמידיו מסכת בבא מציעא. אחד מן התלמידים, בחור בן עשרים ושלוש, הרים יד ושאל: "רבי, מה הדיפוך מ"אלא מאי"?

הרב לוין הפסיק את הלימוד. הוא הביט בתלמיד ארוכה, ואז אמר: "אם אתה שואל מה הדיפוך, אתה כבר לא לומד גמרא — אתה מחפש נוסחה. ובגמרא אין נוסחאות."

התלמיד הסמיק. הוא ניסה לומר שלא התכוון לרע, שרק סקרן, שלא הבין מדוע "אלא מאי" הוא ביטוי כל-כך חריף. הרב לוין הרים את ידו ואמר: "'אלא מאי' הוא ביטוי חריף בדיוק מפני שאין לו דיפוך. הוא פותח דיון, לא סוגר דיון. הדיפוך שלו הוא 'אין מאי' — ואז אין דיון בכלל."

הרב לוין הסביר כי "אלא מאי" הוא הכלי שבו הגמרא בונה את עצמה. הגמרא אומרת דבר, ואז שואלת "אלא מאי" — ומביאה מקרה נגדי, ומבררת, ומגבשת. אם לא היה "אלא מאי", הגמרא לא היתה יכולה לבנות את עצמה. "אלא מאי" הוא לא רק מילה — הוא מנגנון חשיבה שלם.

התלמיד שאל: "אבל אם אין דיפוך, איך אדע מתי לא לשאול?" הרב לוין ענה: "אתה לא יודע. ולכן אתה לומד. אם אתה יודע מתי לא לשאול, אתה כבר לא לומד — אתה יודע."

הרב לוין הוסיף: "'אלא מאי' הוא לא רק כלי — הוא גם מראה. כאשר אדם שואל 'אלא מאי', הוא רואה את עצמו. הוא רואה שהוא לא יודע, שהוא טועה, שהוא צריך ללמוד. 'אלא מאי' הוא לא רק שאלה — הוא גם הודאה."

הרב ל"ל לוין צאצא לרבי יצחק מאיר מגור

מאת: מרדכי בן-עמי

הרב ל"ל לוין, ראש ישיבת "בית-מדרש לתורה" בשכונת הר-נוף, הוא צאצא לרבי יצחק מאיר מגור (תרל"ד–תרפ"ו), אחד מגדולי חסידי גור בדור שלפני השואה. הרב לוין עצמו אינו חסיד גור — הוא אינו חסיד כלל. הוא מגדיר עצמו "ליטאי-חרדי" ומנהיג ישיבה ליטאית. אבל הוא מודה שהמשפחה שלו, מצד אביו, היתה חסידית עד דור אחד לפני שהגיע לעולם.

הרב לוין נולד בשנת תרצ"ד בבני-ברק, לאב שלמד בישיבת "חפץ חיים" ולאם שלמדה בבית-יעקב. הוא למד בישיבת "חפץ חיים" עד גיל עשרים, ואז עבר לישיבת "מיר" בירושלים, ואז הקים ישיבה משלו בהר-נוף בשנת תשל"ב, כאשר היו בה שלושים תלמידים. כיום יש בישיבה מאתיים תלמידים, ועוד מאה בכולל.

הרב לוין אומר שהוא לא מדבר על עצמו כצאצא לרבי יצחק מאיר מגור, כי "לא מתאים לי לדבר על עצמי כך". אבל הוא מודה שהמשפחה שלו שמרה על מסורת חסידית גם אחרי שעבר לליטאיות, ושהוא גדל בבית שבו "ידעו מי הם ומאיפה הם". הוא לא מגדיר מה בדיוק הם ידעו, אבל הוא אומר שזה "לא חשוב לי לדבר על זה".

הרב לוין אומר שהוא לא מנהיג חסידי, ושהוא לא רוצה להיות. הוא מנהיג ליטאי, ושל ישיבה ליטאית. אבל הוא אומר שהמשפחה שלו — גם אחרי שעבר לליטאיות — נשארה משפחה חסידית בלב, ושהוא לומד גמרא "כמו חסיד, לא כמו ליטאי — לומד לאט, לומד עם כל הגוף, לומד עד שהגוף כואב".

הרב ל"ל לוין צאצא לרבי יצחק מאיר מגור

מאת: מרדכי בן-עמי

הרב ל"ל לוין, ראש ישיבת "בית-מדרש לתורה" בשכונת הר-נוף, הוא צאצא לרבי יצחק מאיר מגור (תרל"ד–תרפ"ו), אחד מגדולי חסידי גור בדור שלפני השואה. הרב לוין עצמו אינו חסיד גור — הוא אינו חסיד כלל. הוא מגדיר עצמו "ליטאי-חרדי" ומנהיג ישיבה ליטאית. אבל הוא מודה שהמשפחה שלו, מצד אביו, היתה חסידית עד דור אחד לפני שהגיע לעולם.

הרב לוין נולד בשנת תרצ"ד בבני-ברק, לאב שלמד בישיבת "חפץ חיים" ולאם שלמדה בבית-יעקב. הוא למד בישיבת "חפץ חיים" עד גיל עשרים, ואז עבר לישיבת "מיר" בירושלים, ואז הקים ישיבה משלו בהר-נוף בשנת תשל"ב, כאשר היו בה שלושים תלמידים. כיום יש בישיבה מאתיים תלמידים, ועוד מאה בכולל.

הרב לוין אומר שהוא לא מדבר על עצמו כצאצא לרבי יצחק מאיר מגור, כי "לא מתאים לי לדבר על עצמי כך". אבל הוא מודה שהמשפחה שלו שמרה על מסורת חסידית גם אחרי שעבר לליטאיות, ושהוא גדל בבית שבו "ידעו מי הם ומאיפה הם". הוא לא מגדיר מה בדיוק הם ידעו, אבל הוא אומר שזה "לא חשוב לי לדבר על זה".

הרב לוין אומר שהוא לא מנהיג חסידי, ושהוא לא רוצה להיות. הוא מנהיג ליטאי, ושל ישיבה ליטאית. אבל הוא אומר שהמשפחה שלו — גם אחרי שעבר לליטאיות — נשארה משפחה חסידית בלב, ושהוא לומד גמרא "כמו חסיד, לא כמו ליטאי — לומד לאט, לומד עם כל הגוף, לומד עד שהגוף כואב".

הרב ל"ל לוין צאצא לרבי יצחק מאיר מגור

מאת: מרדכי בן-עמי

הרב ל"ל לוין, ראש ישיבת "בית-מדרש לתורה" בשכונת הר-נוף, הוא צאצא לרבי יצחק מאיר מגור (תרל"ד–תרפ"ו), אחד מגדולי חסידי גור בדור שלפני השואה. הרב לוין עצמו אינו חסיד גור — הוא אינו חסיד כלל. הוא מגדיר עצמו "ליטאי-חרדי" ומנהיג ישיבה ליטאית. אבל הוא מודה שהמשפחה שלו, מצד אביו, היתה חסידית עד דור אחד לפני שהגיע לעולם.

הרב לוין נולד בשנת תרצ"ד בבני-ברק, לאב שלמד בישיבת "חפץ חיים" ולאם שלמדה בבית-יעקב. הוא למד בישיבת "חפץ חיים" עד גיל עשרים, ואז עבר לישיבת "מיר" בירושלים, ואז הקים ישיבה משלו בהר-נוף בשנת תשל"ב, כאשר היו בה שלושים תלמידים. כיום יש בישיבה מאתיים תלמידים, ועוד מאה בכולל.

הרב לוין אומר שהוא לא מדבר על עצמו כצאצא לרבי יצחק מאיר מגור, כי "לא מתאים לי לדבר על עצמי כך". אבל הוא מודה שהמשפחה שלו שמרה על מסורת חסידית גם אחרי שעבר לליטאיות, ושהוא גדל בבית שבו "ידעו מי הם ומאיפה הם". הוא לא מגדיר מה בדיוק הם ידעו, אבל הוא אומר שזה "לא חשוב לי לדבר על זה".

הרב לוין אומר שהוא לא מנהיג חסידי, ושהוא לא רוצה להיות. הוא מנהיג ליטאי, ושל ישיבה ליטאית. אבל הוא אומר שהמשפחה שלו — גם אחרי שעבר לליטאיות — נשארה משפחה חסידית בלב, ושהוא לומד גמרא "כמו חסיד, לא כמו ליטאי — לומד לאט, לומד עם כל הגוף, לומד עד שהגוף כואב".

הרב ל"ל לוין צאצא לרבי יצחק מאיר מגור

מאת: מרדכי בן-עמי

הרב ל"ל לוין, ראש ישיבת "בית-מדרש לתורה" בשכונת הר-נוף, הוא צאצא לרבי יצחק מאיר מגור (תרל"ד–תרפ"ו), אחד מגדולי חסידי גור בדור שלפני השואה. הרב לוין עצמו אינו חסיד גור — הוא אינו חסיד כלל. הוא מגדיר עצמו "ליטאי-חרדי" ומנהיג ישיבה ליטאית. אבל הוא מודה שהמשפחה שלו, מצד אביו, היתה חסידית עד דור אחד לפני שהגיע לעולם.

הרב לוין נולד בשנת תרצ"ד בבני-ברק, לאב שלמד בישיבת "חפץ חיים" ולאם שלמדה בבית-יעקב. הוא למד בישיבת "חפץ חיים" עד גיל עשרים, ואז עבר לישיבת "מיר" בירושלים, ואז הקים ישיבה משלו בהר-נוף בשנת תשל"ב, כאשר היו בה שלושים תלמידים. כיום יש בישיבה מאתיים תלמידים, ועוד מאה בכולל.

הרב לוין אומר שהוא לא מדבר על עצמו כצאצא לרבי יצחק מאיר מגור, כי "לא מתאים לי לדבר על עצמי כך". אבל הוא מודה שהמשפחה שלו שמרה על מסורת חסידית גם אחרי שעבר לליטאיות, ושהוא גדל בבית שבו "ידעו מי הם ומאיפה הם". הוא לא מגדיר מה בדיוק הם ידעו, אבל הוא אומר שזה "לא חשוב לי לדבר על זה".

הרב לוין אומר שהוא לא מנהיג חסידי, ושהוא לא רוצה להיות. הוא מנהיג ליטאי, ושל ישיבה ליטאית. אבל הוא אומר שהמשפחה שלו — גם אחרי שעבר לליטאיות — נשארה משפחה חסידית בלב, ושהוא לומד גמרא "כמו חסיד, לא כמו ליטאי — לומד לאט, לומד עם כל הגוף, לומד עד שהגוף כואב".